

ÉLET ÉS IRODALOM

SZÉPIRODALMI ÉS
TÁRSADALMI HETI KÖZLÖNY.

Laptulajdonos és szerkesztő:
KORBULY JÓZSEF
Főmunkatárs:
HEGEDŰS ISTVÁN.

Előfizetési ár:
Egész évre 6ft.
Fél " 3 " 50k.
Negyed " 1 " 50k.
Egyes szám ára 12kr.

*Szerkesztői iroda és
Kiadó-hivatal:*
Kolozsvártt. Bel Monostor
utca 20sz.

Ny. Stein J. Kolozsv.

Metsz. Fiedler K.

FELHIVÁS ELŐFIZETÉSRE.

Nem szükség fejtegetnünk, mily jelentékeny hatással lehetnek vidéki központjaink a közszellem emelésére. A főváros emelkedjék bár mindnyájunk öröme és büszkeségére minden igaz magyar metropolisává: vesztí erejét, befolyását, ha a vidék közszelleme ernyed, önérzetlen. Erdélyrészi kisebb hazánkban a politikai sajtó az utóbbi időkben oly lendületet vett, mely jogos reményt nyújt az iránt, hogy oszlani kezd a közöny, mely ólomsúlylyal nehezedett bérczes hazánk közéletére. De elegendő-e az élet egyoldalú nyilvánulása elé tartani tükröt? Elég-e a központban kiadott politikai jelszavakat, mint hű viszhangoknak keblünk nemes hevületével viszonzni? Egy ága van-e az irodalom életének vagy az életet tükröző irodalomnak?

Lehet-e tompa megnyugvással megadnunk magunkat egy pár kevéssé szerencsés kísérlet után, melyeket részint itt Kolozsvárt, részint Maros-Vásárhelyt igaz buzgalommal tették szépirodalmunk és társadalmi életünk önállóbb fejlesztése iránt? Nem kötelességünk-e a kísérletet mindannyiszor újból kezdeményezni, valahányszor a sikerre csak némi kilátás is mutatkozik?

Politikai életünk tolmácsai: a politikai közlönyök is többször hangoztatták annak szükségét, hogy a vidék több önérzettel, több önállással, több áldozatos buzgalommal léphetne föl. Az izlés nemesítésére, a szépérzés öntudatosá tételére, az irodalom marandó alkotásai iránt a figyelem ébresztésére, a nemzeti műveltség őszhangzatos többoldalú fejlesztésére, a nemzeti öntudatnak az élet minden nyilvánulatában egyformán ébredésére bir-e a főváros elég erővel? Aligha! Mindegyre hangzik a panasz, hogy a politika absorbeal mindent. Csak közelebről nyilatkozott úgy egyik genialis szépírónk, hogy ólomszülő szedése az ő munkássága. De szóljon bár a központ még szebben. Működne bár még önzetlenebb lelkesedéssel: ha viszhangot nem ébreszt... nem vész-e el fáradságának java-része?

E hiányon kíván csekély hatásköréhez képest segíteni az „Élet és Irodalom“, e szépirodalmi és társadalmi heti lap, mely mely jelentőségű czimének súlyához képest, törekedni fog komoly irányban hű tükre lenni a társadalom életének — a napi politikának teljes kizárásával, — igaz terjesztője lenni az irodalmi izlésnek, ébresztője ama termékek iránti érdeklődésnek, melyek ez érdeklő-

dést valóban megérdemlik. Igaz, őszinte hangon kíván e lap hozzájárulni a nevezetesebb társadalmi kérdésekhez, bevinni az itésze magasabb nézőpontjait az irodalmi kérdések megvitatásába és egyszegény, elhagyatott mezőt, saját kis hazánk irodalmi múltját is művelés alá fogni. Vajha minél több oldalról sietnének e nemes czélunk felé vezető utak egyengetéséhez!

Rovataink berendezésénél, egy kissé eltérve a chablonszerüségtől, csak a vers, az elbeszélések rovatát tartjuk meg állandóan egyebekben szabadabb mozgást engedünk meg magunknak. Természetesen ügykezni fog lapunk az irodalom és művészet köréből minden fontosabb mozzanatot lehetőleg elfogulatlan tárgyiasággal feldolgozni.

Lapunkat irodalmunk büszkeségének: Jókai Mórnak egy lapunk számára irt., **Láda! Kérlek. József?** című elbeszéléssel nyitjuk meg. Tolnai Lajos, Petele István hosszabb elbeszélései fogják irodalmi jelesünk e művét követni. Kiváló fővárosi és vidéki írók egész sora ígerte meg már közreműködését.

Az első szám verset Szász Béla, tárczacikke Beöthy Zsolt tollából közöl.

Lapunk minden vasárnap fog egy, és a szükséghez képest másfél nagy íven színes borítékban megjelenni.

A lap előfizetési ára:

Egész évre . 6 frt. | Félévre . 3 frt.
Negyedévre 1 frt 50 kr.

T. cz. gyűjtőinknek öt egyszerre beküldött előfizető után kívánatra tiszteletpéldánnyal szolgálunk.

Úgy az előfizetési pénzek, valamint a lapszemleli részére vonatkozó közlemények a szerkesztőhöz küldendők (Kolozsvárt, Belmonostorutca 20. sz.)

Helybeli előfizetéseket elfogad STEIN J. könyvkereskedése.

Kolozsvárt, 1883. december hó.

HEGEDÜS ISTVÁN,
főmunkatárs.

KORBULY JÓZSEF,
laptulajdonos és szerkesztő.

LÁSZLÓFFY JÓZSEF

Kolozsvárt, (főtér Szathmár-ház.)

Női kézi munka, rövid és kötött áru üzletében **ismét új szállítmány érkezett** s igen jutányos árban kapható igen sok mindenféle czikk:

Divánpárnák, kezdett munka és kész 1 frt 50 krtól 20 frtig.
Kendő tartó kezdett munka és kész 50 krtól 4.50 ig.
Küles tartó kezdett munka és kész 60 krtól 5 frtig.
Kalap tartó kezdett munka és kész 50 krtól 5 frtig.
Óra tartók kezdett munka és kész 30 krtól 2 frtig.
Szőnyegek kezdett munka és kész 2.80-tól 20 frtig.
Czipő huzók 5 főtől feljebb.
Fehér és színes himzések méterenként 8 krtól feljebb.
Apró disztárgyak izléses választékban.
Canavász és kreppe abroszok, deszertek, védterítők, táleza alá való, táleza takarók pohár alá, munkakosárra való terítősékek.
Komót czipők kezdett és kész 1.30 krtól 4 frtig.
Kefe tartó kezdett és kész 40 krtól 1.30-ig.
Ujság tartó kezdett és kész 60 krtól 6 frtig.

Kotta tartó kezdett és kész 80 krtól 6 frtig.
Táleza előnyomatva vagy simán 40 krtól 3 frtig.
Kályha ellenzők 10 főtől feljebb.
Jardínir papír készítmények lehető legolesóbban.
A himzéshez szükséges fametszött és faragott állványok és rámak.
Méter számra fehér, szürke Canava, barna crém stb., java, congress, filé, netz kelmék.

A fentebb irt asztalneműk simán, ugyszintén himzés alá igen szépen nyomtatva is kaphatók.

Fehér és színes gyapottak: Valódi Király, Pottendorfi, Ausztria, Gumpoldskirchner, Magyar nemzeti, Gyöngy, Schottis stb. fehér és fehéritetlen állapotban. Vigonia mindenféle színes gomolyás gyapott jó színű, ugyszintén sodrott gyapottak, Hárászneműk, czernák, selymek, tük, mindenféle apróság. Férfi női és gyermek harisnyák, alsó ingek és nadrágok.

EÉLESREMŰEK, ZSINÓROK, GOMBOK.

Midőn számtalan czikkemet a legjutányosabb árak mellett a n. é. közönségnek ajánlani bátorodom, a karácsonyi, ujvi és alkalmi czikkekre becses figyelmeket kérve, magam jó indulatokba ajánlom s vagyok kész szolgáljak

(11) (1-1)

Lászlóffy József.

UJONNAN BERENDEZETT

FÉRFI DIVAT-ÜZLET MEGNYITÁSA.

Alólírott tisztelettel tudatom a nagyérdemű közönséggel, hogy **Plébánia-épület** szeglet bolthelyiségében

férfi divat-üzletemet

a mai kor igényeinek megfelelőleg berendezve megnyitottam a hol is dus választékban és a legszolidabb árakban a következő czikkeket találtatnak, u. m.: henger és nemez kalapok, Schapeau Clackok, nagy választékú nyakkendők, fehér és színes férfi ingek, gallérok, kezeltők, krutnó minőségű czipők, téli és glaszé kesztyűk, téli alsó ingek és nadrágok, fűszerek, lik, utazó Plaidok és sapkák, vízhatlan szövetből készült (gumi) köpenyek és még több itten elő nem sorolt e szakmához tartozó czikkeket.

Valamint eddig ugy czutánra is a legfőbb törekvésem lened a nagyérdemű közönség becses bizalmát szolid és pontos kiszolgálásom által kiérdemelni.

(12) (1-1)

Ifj. Csiky József.

EREDETI
FRISTER és ROSSMANN
VARRÓGÉPEK.
Amsterdamban az 1883-diki kiállitáson
„ARANY ÉREMMEL“
kitüntetett, tehát a legnagyobb elismerésben részesített
SINGER
varrógépeket készpénz, vagy 1 frt heti részletlekbeni fizetések és hat évi írásbeli jótállás mellett ajánlja
Neeser János és társa
Kolozsvárt, tordautca 1. sz.
(7) (1-1)

Kész ruhák.
Ruhá kelmék.
KARÁCSONYI és UJÉVI
ajándékokra:
A leghasznosabb és legjobb divatos és házi czikkeket, legközelebbi szerencsés bevásárlásomnál fogva bámulatosan leszállított áron kaphatók: (1-1)
MESKO L.
(EZELETT ORELLI)
Női és férfi divat csarnokában
Kolozsvárt, főtér 19. szám.
Női felsők.
Műtörök.

NOVÁK VICTOR
ajánlja jól berendezett
FÜSZER,
gyarmat-, liszt- és bor
KERESKEDÉSÉT
belközép-utca.
(3) (1-1)

STEIN JÁNOS

KÖNYVKIADÓ ÉS NYOMDÁSZ,
erdélyi muzeum-egyleti könyv- és zeneműáros
KOLOZSVÁRT

ajánlja az összes magyar, valamint a német és külföldi irodalom minden ágának legújabb s legjelesebb termékeiből felszerelt

KÖNYV- ÉS ZENEMŰKERESKEDÉSÉT

(Erdély legnagyobb könyv- és zeneműtelepe.)

Dús raktára kötött és kötetlen könyveknek a tudomány minden ágából. Képes diszművek, gyémántkiadások és ünnepi ajándékok.

HAZAI és KÜLFÖLDI REMEKIRÓK A LEGOLCSÓBB KIADÁSOKBAN.

MINDENNEMŰ ISKOLAI KÖNYVEK, TAN- és SEGÉDKÖNYVEK LEGTELJESEBB RAKTÁRA.

Ima- és ájtatossági könyvek egyszerű, ugy a legpompásabb diszkötésben stb.

NAGY KITERJEDÉSŰ ZENEMŰ-RAKTÁRÁBAN

mindenkor a legújabb, ugy nemkülönb a klasszikus zeneművek különféle kiadásokban kaphatók. Az olcsósága és jeles tartalmánál fogva méltán hírnevet szerzett

EDITION PETERS

(PETERS-FÉLE GYŰJTEMÉNY.)

mindig teljes számban van raktáron.

Bel- és külföldi könyv- és zeneműárosokkal való élénk összeköttetésénél fogva minden bárhol és bárki által hirdetett könyv vagy zenemű az eredeti bolti áron kapható vagy rövid idő alatt jutányos áron megszerezhető.

KÖNYV- és ZENEMŰ-JEGYZÉKEK

ingyen és bérmentve.

Vidéki megrendelések gyors és pontos teljesítésére különös gond fordítottik.

Közel 50 év óta fennálló könyvkereskedésében

A JELESEBB VAGY LEGÚJABB SZÉPIRODALMI MŰVEK ÉS REGÉNYEK

azonnal kaphatók s félhívja

a t. olvasó-egyletek s egyáltalán a hazai könyvtárak

különös, szives figyelmét ama felette előnyös feltételekre, melyek mellett a legnagyobb készséggel ajánlkozik

összes irodalmi szükségleteiknek

pontos és gyors szállítására.

Levélbeli megkeresésre a feltételek azonnal közöltetnek.

A rendkívül leszállított áru szépirodalmi művek árjegyzékével és minden más könyv- és zenemű-jegyzékkel ingyen és bérmentve szolgál.

JÓL BERENDEZETT

KÖNYV- és KÖNYOMDÁJA

minden e szakba vágó megbízást pontosan, csinosan és a legjutányosabb árak mellett eszközöl.

ÉLET ÉS IRODALOM.

SZÉPIRODALMI ÉS TÁRSADALMI HETI KÖZLÖNY.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Negyedévre	1 frt 50 kr.
Félévre	3 " — "
Egész évre	6 " — "

Egy szám ára 12 kr.

LAPTULAJDONOS ÉS FELELŐS SZERKESZTŐ:
KORBULY JÓZSEF.
 FŐMUNKATÁRS:
HEGEDŰS ISTVÁN.

Az előfizetési pénzek, valamint a lap szellemi részére vonatkozó közlemények a szerkesztőhöz küldendők. (Kolozsvárt, Belmonostor-utca 20. sz.)
 Helybeli előfizetéseket elfogad Stein János könyvkereskedése.
 KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

I. Évfolyam.
 Hatodik szám.

Megjelenik minden vasárnap 1—1½ ívnyi terjedelemben.

Kolozsvárt.
 1884. február 3.

A KOLOZSVÁRI TÁRSADALOM.

I.

A magyar társadalom.

Sokakat lehet bizonynyal irni e tárgyról, mely bennünket ugyancsak közvetlenül érdekel. Én csak egy pár vonással igyekszem a kolozsvári társadalom képét vázolni és nézetemet, óhajításaimat kifejezni a kolozsvári társadalomra nézve. Feljogosít az őszinteségre már csak azon körülmény is, hogy e városban élttem át, egy pár év kivételével, egész életemet, e város emelkedése, virágzása szívemet lelkesíté mindenha. Az én családi penatjaimnak e városban van tűzhelye. Én e város nagy tűzhelyén vagyok egyike azoknak, kik a közélet lángját élesztik, táplálják vagy legalább kialudni nem engedik.

E város multját ismerem hagyományból, ismerem az együttérzés kiapadhatlan forrásából. Mit szóljak e társadalomról?

A kolozsvári társadalom először is bir a magyar társadalom jellemző vonásaival.

A magyar népnél a családias erények még hál' istennek, elég épségben vannak megóva az idegenszerű áramlatok bomlasztó hatásától. A család alapjai ingatlanul, szilárdan hordozzák a magyar nemzeti lét épületét. E tekintetben távol vagyok a pessimistikus felfogástól. Az általános erkölcsi lanyhulás, az erkölcsi elvek könnyű, felszínes felfogása; a pénz hatalmának rontó, kártékony kaustikus hatása; a khaotikus állapot a világnézetre nézve; a nevelési irányok egymást tülcizáló tusája elhatnak hozzánk is, bomlasztanak nálunk is, elárasztanak a polgáriás műveltség Pandora-ge ajándékaival minket is. A vallásos hit melegsége, mely szövetkezni szokott vagy legalább könnyen társul a vakbuzgósággal, úgy sem volt erős oldala a magyar kedélynek soha sem.

Ettől józan elménk, korlátoltabb képelmünk, gyakorlatias felfogásunk távol tartott. Az újabb észszerű irány, bírálati szellem még jobban megszilárdította a magyar szellem e vonásait. Épen azért a magyar erkölcsi élet nem is csapott oly könnyen át a frivolitásba, mint a sokáig féken tartott ifju rohan az élvezetek édes világában, ha féke enged. Gandet custode remoto — mondja Horatius.

A magyar erkölcsiség fentartó tűzhelye: a

család — mint mondám — nem veszi el erejét, hatalmát. De a magyar társadalom jellemző vonása e mellett a családoknak bizonyos keleties elszigeteltsége. A magyarnak családja és hazája van. E kettőért rajong és áldoz. E kettő közül bármelyik áll kockán: kész örömet adja életét, lelke javát. Hiányzik ugyan az áldozatkészség kitartó türelme. Az eleséggedés nyomon kíséri a fellángolást. A számítás lassu munkája kifárasztja a lobbanékony magyar szívet. De azért a család és a haza megmozdítja e szívet mindig és ha vezetői jól irányozzák, jól vezérlik: a magyar népre nagy eszmék, nagy tervek keresztülvitelével támaszkodhatik a magyar politikus. Sőt van bizonyos rajongászerű vonás bennünk, mely hajlandóbb valami nagyot, valami rendkívülit tenni a családért, a hazáért, mint a mindennapi élet apró áldozatainak következetes értékesítését eszközölni.

A magyar társadalom a magyar természet e vonásait tükrözi vissza nagyban is. És épen ezért hiányzik benne az a társas ösztön; a francziák szeretik a társas erénynek nevezni, mely igazi nagy és erős társadalmakat teremt. E tekintetben sem a kedélyes német társulási hajlamát, sok tekintetben alant járó és magasb eszme nélkül is megalakulni kész társas életét; sem az angol erős club szellemét, sem a franczia salon élet eleven lelkét nem lehet föltalálni a magyarnál.

Mi volt a magyar társadalom régen? Drága szent családi tűzhelynél megpihent férfiak zajos pajtássága, a magyar patriarchalis egyszerűségük által oly édes emléket hátrahagyó családi találkozások jókedvű köre. Kisfalusi Károly vigjátékai visszatükröztek e családias jellegű társadalmat, melynek korlátait nem érzé a magyar szív, nem törte át a magyar kedv, nem siratta a magyar bánat.

Az újabb idő hatása alatt kiléptek a családok csöndes körükből. Egyleti, társulati élet ugyancsak kifejlődött. Sőt mondhatni, az élet túltengésben szenved.

És mi jellemvonása van e társulatoknak.

A magyar társadalom másik vonása: a hazafiasság. Ez hozta létre az elnyomatás bilincseiből kiszabadult nemzetnél e köröket, társulatokat, egyleteket. És a magyar a maga természetéhez hiven, ebbe is belecsap az ő rajongásába. A családi élet meghitt csöndje mind szűkebb körre szorul. Már csak az a háló gyermek-szoba ment a közélet zajától. Van bizonyos láz, mely megraga-

dott mindnyájunkat. E cikkben természetesen csak is a komoly irányu társulatokat és nem himpellérnyegleséget, negélyezett áldozatkészséget, „honfi” és „honleány” szellemet értem. A szatirától messze távol tartom magamat és igyekszem hű és tárgyias képet nyújtani a magyar társadalomról.

A magyart elszigeteltsége a népek nagy családjától, mint a vándor beduint, először is zárkózottságra szoktatá. Ezután az előbb csatatéren védett és sok honfi vérével megszentelt hazaföld rajongó szeretete bizonyos idegenkedést idéze elő a magyarnál minden iránt, a mi kívülről megtámadá, lett légyen az zsoldos vagy lett légyen az ég leánya: az eszme.

Az eszme hozzánk csak azon áron juthatott el, ha mezet cserélt és magyar lett. A reformált egyházat magyar egyháznak szerette mondani a nép. Ily hajlamok, ily habitusok mellett — mint szeretik mondani a Herbert, Spencer követői — természetesen ellentétben állanak az eszmék kozmopolita nagy áramlatával, mely a vágató gőzöson egytorma gyorsasággal rohan át a világon.

Ebből kifejlett a küzdelem, a belső forrongás. És csodálatosképen: social antisemita, agsar eszmék kezdenek hangzani nálunk is, kik ily eszméktől természetadta jellemünknel fogva távol valánk.

A magyar élet egy nagy hiánya: az egészséges, erős társadalom hiánya csak most tűnnék ki igazában, midőn már özönnel rohan meg az új eszmék áramlata. A ki divatszzerű könnyűséggel fogja fel a dolgot, az úgy cseréli az eszmét, mint a frakkot a salonkabattal, de egy egész társadalomnak összetartó, collectiv erejének kellene lenni és... ez nincs nálunk. Rohanunk bele mindenbe; mert gyulékony, gyors felfogásu szellemünk; mert a hiúság általános emberi gyarlóságában leledzünk mindnyájan; mert drága hazánkat a sok nyomoruságos terhek nyomása alól, mely, közbe legyen mondva, meg van minden nemzetnél, fölmenteni törekszünk.

A honmentő legtöbb nálunk, mert egy népet sem találhatni, melynél a hazafias érzés oly általános erővel dolgoznék, mint nálunk. Lehet-e csodálni, ha a magyar közélet oly hullámszásba jön, hogy az alkotmányos szabadság mellett alig tartható korlátok között és az államhatalom á legkinosabb vergődéssel keresi feladatát egy ily pezsgő, zajduló étellel szemben. Állam és társadalom tusája, versenye áll be a teendők megosztása felett. Kezdemé-

nyezzen az állam, nem hajtja végre a társadalom azon következzel, mely a reform eszmék logikai követelménye. Kezdeményezzen a társadalom és a teher az állam nyakába szakad.

Igy van ez nem egy intézménnyel. A társadalomban nincs elég támasz, az államnak nincs elég ereje és . . . az elégedetlenség, a nyugtalanság forrongása zaklat. Zaklatottan ki tudna az élet hatalmas áradatján biztosan evezni. A magyar társadalom ez állapota en miniature jellemzi a mi kolozsvári társadalmunkat. De jellemzi egyéb is. Erről akarok közelebbről szólni és kifejteni óhajásaimat a kolozsvári társadalomra nézve.

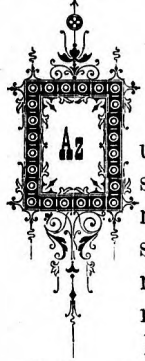
HEGEDÜS ISTVÁN.

Láda! Kérnek. Jösz-e?

Elbeszélés.

Írta: JÓKAI MÓR.

(Folytatás.)

Ma adjak-e ki kenden vagy holnap?

Az udvaron leszállt a lováról György s az oda siető lovászoknak megmagyarázta, hogy az ő lovának szénát, meg abrakot ne adjanak, mert ha valahol jól tartják, akkor meg nem birja indítani a helyéből: ki nem akar menni az udvarból; mindig visszafordul.

Azután megmondta a palotás inasnak, hogy ő a szepeesi grófnak a fia; a várkisasszonynyal akar beszélni.

Mindjárt felvezették hozzá: színről-színre megláthatta.

Derék egy személy volt a Drugeth Katalin. Magas, délczeg termet: a ki csak úgy néz le az emberre S milyen szemekkel néz!

Nem tűz van azokban, hanem jég. Olyan a nézése, mint a számkivetés!

Szépnek elég szép volna, csak olyan méltóságos ne volna.

Meg is adta neki a becsületet György urfi, mert így üdvözölte:

— Szerencsés jó estét kívánok, kedves nénémasszony!

Már hiszen igaza volt neki a kronologiai datumokat összevetve; mert a kisasszony valami hat esztendővel idősebb volt, mint ő; de már csak még sem szereti azt egy huszonnyolc esztendő kisasszony, ha őt egy bajszos kamasz nénémasszonynak tiszteli.

De még azt is megtette volt, hogy kezét csókolta neki. Hasztalan küzdött vele Katalin kisasszony: meg kell annak történni, mint az egy halálnak. Előhuzta a kezét a háta mögül erőszakkal s nagyot czuppanzott rá.

Aztán mindjárt nyomta a markába a nagy pecsétetes levelet.

— Ihol van az a levél, a mit kedves nénémasszonynak küld az édes apám uram.

S azzal, mint aféle jól nevelt ifju, mindjárt letette magát a pamlagra; a kisasszonyt hagyta maga előtt állni.

A kevély hölgy felbontá a levelet s a míg azt olvasta, háromféle színt is váltott az ábrázatja, hol elsárgult, hol elvörösödött. Mikor készen volt vele, ledobta a levelet az asztalra s csak úgy az asztal végéről szökdögölt oda a vendégéhez.

— Hát kedves uram öcsém (ezt a szót különös gúnnyal cizfrázta meg) kegyelmed csak leánykérőbe jött ide, ugy-e?

— Abba biz én; mi türes-tagadás benne, kedves asszonynéném.

— Hát aztán, mit szól kegyelmed hoz-

zá? ma adjak-e ki kegyelmeden vagy holnap? kedves uram öcsém?

— Már biz én rajtam se ma ne adjon ki kegyelmed, se holnap; mert hisz én nem azért jöttem ide, mintha kegyelmedet akarnám elvenni.

— Hanem a ládámat, ugy-e?

— De biz a ládáját se mozdítom én meg a helyéből, akármi van benne. Mit is tennék vele? Nem a kegyelmed kezéért jöttem én esedezni: jusson az másnak. Hanem itt találtam a kegyelmed udvartelkén egy nekem való derék kis lyánt, a ki a vászonfehérítésnél a többi cselédre ügyelt: a kis Katiczát. Beszéltem is vele: nem is idegen tőlem. Hát annak a kezét jövök én kérni kegyelmedtől.

Drugeth Kata bámulásra nyitotta fel szemét-száját. Nem tudta hirtelenében, hogy bolond emberrel van-e itt most dolga, vagy pedig, hogy a keserű dióhéj alatt nem lapang-e valami nemes kedély?

— Hogy mondta kegyelmed? Hát nem azért jött, hogy engem feleségül kérjen?

— Bocsásson meg kegyelmed, megvalom igazán: a mikor kegyelmedet magam előtt látom: valaki jut eszembe. Nem tudom, megmondjam-e?

— No csak mondja ki!

— Nem bántom-e meg vele?

— Ne féljen semmit!

Hát az jut eszembe, mintha a megboldogult édes anyámat látnám magam előtt. De ne haragudjék kérem érte.

Már hogy haragudnám? — szölt Drugeth Katalin s kezdett a jege olvadásba jönni. Jó fiu ez azért, hogy olyan ostobának látszik.

— Hát aztán inkább a tisztelet fog el, mint a szeretet a becses személyének a látására.

TÁRCZA.

DIVATOS HIUSÁGOK.

(Önvallomás.)

Írta:

GYARMATHY ZSIGANÉ.

Városi tanácsos vagyok, ötvenöt éves, de az eltűnt ötvenöt esztendő nem hullatott fehér szálakat a tömött fekete hajamba s ebből mindenki átláthatja, hogy még sem igaz ez a latin közmondás: „Stupidum caput naec calvescit, naec caenescit.“ Hátha még önvalomáomat meghallgatná valaki, akkor tudom még teljesebben meggyőződnék ez állítás igazságtalanságáról.

Tudvalevőleg mindenkinek meg van a maga egyéni izlése — neked nagyatyus, a ki itt függsz az íróasztalom felett, szintén meg volt a magadé, azért nem kereskedtél soha más egyébbel, mint tiszta búzával, mert valószínűleg szeretted a tiszta búzát — mások szeretik az utazást, az olvasást, a tánczot, turóslaskát s isten a kimondhatója még mit? Igy nekem is megvan a magam hódolati tárgya: ez az én életem sava, e nélkül izetlen lenne

minden, ez vágyaim netovábbja, törekvéseim csúspontja. És hogy ez mi? Azt csak neked árulom el édes nagyatyus — a ki ámbár búzakereskedő voltál — még is hiszem, hogy onnan felülről látsz mindeneket. De látni és tudni nem egy dolog, s így te sem tudhatod, mi előttem a legkedvesebb. Hát megmondom: az, hogy a nevemet nyomtatásban lássam. Azaz igazi gyönyör, úgy látni tiz betűt, hogy az saját nevemet adja ki: Abor Alajos. Ilyenkor azok a betűk kidomborodnak tekintetem alatt, a vonalok rendre megnyúlnak s mint valami gyöngéd karok, kitérülnek, magokhoz szorítanak édes, kéjtéljes öleléssel. Ezt az érzést nem adnám oda a világon semmi élvezetért.

Te édes nagyatyus azt kérde — mert ismered a familiádat — mi által tudtam kivinni, hogy a nevemet gyakran lássam kinyomtatva? Hát még is csak észszel lehetett aztat elérni! De mielőtt tovább mennék, meg kell jegyezni, hogy nagyon nevetésesnek találom, mikor valaki mindig a régi idők emlegeti — mint a hogy rendszeren szokták a korosodó emberek, a kik inkább szeretik hátra tekintgetni, mint előre. No, én ezt sohasem fogom tenni. Megmondom miért. A forradalom előtt — oh, mert jól emlékszem én még arra a korra! — ha valaki a nyilvánosság színe elé akart kerülni, okvetlenül szükséges volt, hogy írjon, tegyen, vagy áldozzon valamit.

Irni? De mikor nincsen mit írni!

Áldozni a „jótékonyosság oltárán“ — de mikor nincsen miből! Az ilyen követelésekért nem volt ré-

gen annyi híres ember, mint most, azért nem látnak az összes magyar hírlapokban egy év alatt annyi nevet, mint most egyetlen egy számban. Helyes, szép szokás, szeretem.

Azon kezdem, hogy jótékony czélokra egy pár forintot irtam alá, az adakozók között ott volt a nevem, sok gyönyörűséget okozott, de végén is igen felkerült s én kezdtem azon tanakodni, hogy most már mit tegyek? ha már ennyire vittem, félre nem állhatok. Teltek, múltak az évek s e közben mindig több-több nevet fedeztem fel a hírlapokban: gyűléseken, temetéseken, bálokban kik voltak ott. Jól van, hát én is ott leszek mindenütt; ott is voltam és a nevemet még sem találtam egyik lapban sem. Mi lehet ennek az oka? Hiszen több hozzám hasonló kollegám ki van írva, pedig azok is mind olyan emberek, a kik méltán lehetnének a te unokáid, édes nagyatyus. Hanem azért Abor Alajosnak is van ám esze, utána jártam a dolognak: kinyomoztam. Hát csak ez kell? Hiszen ezt a bolond is meg tudja tenni. Megtöttem, mert miért lenne bajosabb dolog egy néhány újdonsázzsal megismerkedni, mint más emberrel? Nagyon természetes, hogy ki nem írhatják, a kit nem ismernek! „ott láttuk a nem tudom kit“, így csak nem lehet írni.

Egy szó, mint száz, néhány vacsora után alig vártam már, hogy valamelyik nevezetesebb emberünk jobblétre szenderüljön. Végre megtörtént. Ott voltam a temetésén: kiirtak. Ah, milyen napom volt ez! Ezután temetéseken, üléseken, banketteken, bá-

— Köszönöm. De édes atyja a gróf ebben a levélben az én kezemet kéri meg a kegyelmed számára.

— Hát a ládáját nem?

Most már még meg is nevelteté a büszke szobrot a bohókás legény. Mi lakik ebben?

— A biz egész őszintén rátér erre a kérdésre is. De tisztességes magyarázatot ad hozzá. Neki azért kellene az én gazdagságom, hogy azt a magáéval egyesítve, kiválthassa rajta a zálogba tett XIII. szepesi királyi városokat.

— Tudom. Nekem is mondta ezt. Nem értem ezt a dolgot. Füles bagoly vagyok én ahhoz.

— Micsoda? Nem érti kegyelmed, hogy minő nagy nyereség lenne abból az országra, a királyra nézve, hogy a XIII. szepesi város, a miket Zsigmond király a lengyel királynak harmincezer véka lengyel garasért elzalogosított, vissza legyen váltva s megint Magyarországhoz csatolva.

— Mondom, hogy füles bagoly vagyok hozzá. Én csak annyit értek, a mennyit tudok. Azt tudom, hogy az a XIII. szepesi város, a miket Zsigmond király zálogba tett: azóta megvan békességben, senki se háborgatja; az a három szepesi város pedig, a melyiket Magyarországnak megtartott: folyvást egyik háboruból a másikba esik, lövetik, pörkölik, sarczolják, kinozzák: az egyik ellenség a másik kezéből ragadozza el: soha sincs nyugalomuk. Én bizony azt hiszem, hogy jobban tennénk, ha még azt a megmaradt három várost is zálogba tennők a lengyel királynál, minthogy a tizenháromat is kiváltuk tőle.

(Folytatása következik.)

ROSZ IDŐK.

Deés, 1882. december.

Vége lesz tán e rothadt időnek,
Vége lesz tán egyszer valaha
S földerül a holdgabb napoknak
Fényt lövellő bűvös hajnala;
Hordom én is a keresztet,
Szívem vérzik s szinte megreped.

Mások jöttek a nagyok helyébe:
Pénzt sóvárgó, bárgyu emberek,
Kik hajdanta szólni nem merének,
Most magasan hordozzák fejek;
Megvetik, kik égnék a honért
Zsobra-khad nyer s kap dús pályabért.

Rég óhajtjuk már e kornak letűntét,
Hol a jobbak félreállanak,
A közpályát pénzzsákoknak hagyják,
Lassudan míg összeomlanak;
Fogy, hull, pusztul a sötét sereg,
A vezérek bármint küzdjenek.

Tele telkek, úgy is már körükben
S más helyekre hegyzik orrukat,
Nem bánják, ha buknek és vezérük,
Nyerjenek meg ők csak másokat;
Amde hogy ha jobbkor támadott:
Visszamegy ki honnan származott.

Oh, ha érném a hajnal hasadtát,
Míg a rosszak szertehullanak:
Mint dobogna szívem szent örömtől,
Ilyen a meny üdve volna csak,
Lelkem fényben úszna ekkoron
S új dalt zengne ismét lantomon.

MEDGYES LAJOS.

SZINTE FELÁLDOZTÁKI!

Angolból.

SAMI LÁSZLÓNÉ.

III.

(Folytatás.)

Klára alig merte magának megvallani, hogy volt gyermeki szívében egy emlék, egy remény, mely körül egész világa forgott. A többi a sötét családi sirboltban volt elzárva, azon távoli templom alatt, hol a Nugente család régi időtől fogva keresztelkedett, esküdött és temetkezett.

Órák multak el, midőn Klára, az atyja végrendeletének felolvasása után, ismét megjelent.

S midőn lefekvés előtt a mostoha-anya parancsának engedelmeskedve, a boudoirba ment, a gyermeknek egész külseje s modora meg volt változva.

— Klára, édes gyermekem — mondá az aszszony mézes hangon — hallottad az atyád utolsó kívánságát? Meg vagyok róla győződve, hogy engedelmeskedni fogsz s megadod nekem azt a tiszteletet, melyet, világosan látszik, hogy ő megkívánt, hogy tőled magam iránt követeljek. Időhalogatás nélkül gondoskodni fogok nevelésedre nézve egy új tervről, mi egészségednek s természeti hajlamaidnak sokkal jobban megfelel, mint az, melyet szegény jó anyád tervelt. Ügyelni fogok, hogy ha netalán egészségéd és erőd nagykorúságodig nem javul, e miatt vád ne érheszen; minden teljeseen ártalmatlan multság és időtöltés meg lesz engedve.

— Ezután is Eleonora fog tanítani? — kérdé a gyermek nyugodtan.

— Meglátjuk, nem, — nem épen. Eleonorának az ideje nagyon el lesz már ezután foglalva, miután abban a korban van, midőn a tanulással felhagyhat s többet kell mennie a társaságba.

A Klára ajkai remegtek.

Atyja alig hült meg a sirjában, anyja hamvai

lokon, mindenütt felemlítettek. És ne mondja senki, hogy a siker elbizakodottá, vagy henyévé teszen, engem tette ösztönzött s fokozott sikerhez vezetett. Igaz, hogy éber figyelmet, sok nyughatatlanágot igényel biz az.

Elhinnéd-e édes nagyatyus, hogy magam vagyok a feltalálója egy olyan dolognak, melyet most már nagyon sokan utánoznak? Meghallottam, hogy egyik nagy emberünk haldoklik, — itt jön a nagy szerű ötlet — rögtön rohanok a vasútra, a legközelebbi állomáson kiszállok, ott bevárom, míg a lányaim megsürgönyözik, hogy D. kimúlt; erre részvét-sürgönyözök s másnap ott van a nevem a legelső között. Harmadnapra a temetésen irnak ki. Azóta minden nevezetes ember halálküzdölme arra ösztönöz, hogy fussak az indóházhoz. Az én részvét nyilvánításom mindig a legelső. Az utóbbi időben azt is kitaláltam, hogy egy-egy barketten is sokkal jobban veszi ki magát, ha az embernek a sürgönyöt olvassák fel, mintha csak megemlítik: „ott volt.“ Bevallom neked édes nagyatyus, hogy egyszer, midőn legelőbb kísértettem meg a dolgot, ilyen sürgönyt küldtem az ünnepelel férfinak: „Őn és családja fogadja legmélyebb részvét nyilvánítását Abor Alajosnak.“ Hanem ilyen csak egyszer történt, mert ezután egy gyászoló családnak, midőn örömet nyilvánítottam, észrevettem a tévedést és visszavontam a sürgönyt.

Első házasságom alkalmával (ezelőtt harmincz évvel) senki sem hymenezett ki, de a másodszori már fel volt említve. Személyes tapasztalataim foly-

tán már harmadszor igazán nem is léptem volna házasságra, de éreztem, hogy csak most tudom igazán a módját — a kiiratásnak. Előbb ki kell iratni az eljegyzést azzal a biztatással, hogy a menyegző ekkor, meg ekkor lesz. Pár hétre ezután (mert hát úgy sem sürgős a dolog!) ezt kell kiiratni: „Tévesen volt felemlítve, hogy Abor Alajos menyegzője f. hó húszadikán tartatik, mert csak harminczadikán lesz.“ Így egy házasságért háromszor közlik az ember nevét. A leányaim — a kik pedig szintén szeretik az Abor nevet nyomtatásba látni — azt mondják, hogy ez még is nagy áldozat. Igen, én is azt mondom, ha csak egyszer irának ki, de háromszor, ez egészen más.

Nem tudom nagyatyus te érezted-e valaha, hogy milyen előny az, ha nevünk az abéce első betűjével kezdődik? Nekem ez már a kollégiumban nagy örömmre volt, rendkívül kedveltem, hogy a névsorozatban mindig én voltam elől, nem is kívánhattam, hogy az osztályban is úgy legyen, ott Végh volt az első és utolsó a katalógusban, éppen megfordítva, mint én. Ez a körülmény (nem az osztálybeli körülmény) nagyon tetszik a lányaimnak is, mert a báli tudósításokban nyolez év óta mindig elől vannak, így ni: „ott voltak az Abor nővérek stb.“ Mióta kezdik a világgal tudatni, hogy kik voltak a jegen, oda is eljárnak, pedig nagyon fázékonyak és korcsolyázni is keveset tudnak. Előbb gondolkozóba estem, hogy még is drága fázás az a jegen való; a lányok nagyon kértek, hogy csak engedjem (a hova pénznélkül lehet monni, soha sem kéri az én

beleegyezésemet, mert azt mondják, az már nem divat, Amerikában is önálló a leányok.) — Jól van, leányok — szoltam — én nem bánom, igazán nem bánom, ha a jegen ott látnak, de nektek is le kell mondani valami már, pénzbe kerülő multságokról, mert nem telik minden felé... például ne kívánkozzatok a... színházba, legalább ne addig... addig...

— Addig, papa, míg szokásba nem jő, kiirni, hogy „ott láttuk...“

De már honnan találják ki ezek a lányok az ember titkos gondolatát? Pedig én soha sem mondtam senkinek!

(Folytatása következik.)

Czakó Zsigmond életéhez.

(Vége.)

Mi nem ismertük ezen rögeszme gyógyithatlan-ságát. A laboratorium padlása deszkával volt padolva. Zsigó odament olvasni, a nélkül, hogy ott létét valaki tudta volna. Egy nyílason át belátott a laboratoriumba és látta, míg a laboránsok eltörték egy üveget, melyben az érczek ötödik eszszentiaját már csak szinte készen lenni hitte férjem. Természetesen a mi az eltört üvegben volt, az is elfolyt. A laboránsok féltek, mert férjem mérsékelhetetlen volt indulatjában. Ezt megelőzendő, az eltört üveghez

alig váltak porrá és ez az asszony, ki férjét szintén csak most vesztette el, a „társaságról” beszélt!

E gondolatra hogyan dobogott a Klára szive, s hogyan szikráztak szemei! De következetes maradt elhatározásához s szive fellázadásának nem adta jelét.

— Tehát nevelőnem lesz!

— Ez későbbi dolog, minnek elhatározása több és tüzetesebb megfontolást kíván. Hajlandóbb vagyok tanítókra bízni nevelésedet; de még nem határoztam. A csapás oly nagy volt s veszteségem oly közeli, hogy csak kötelességemnek érzete adott erőt és nyugalmat, hogy felelősségemre gondoljak. Azonban néhány nap alatt rendezni fogom terveimet és tudatom azokat veled. A hol közelesemről van szó, ott ritkán maradok hátra.

E szavak után egyik kezével a kölni-víz után nyult, a másikkal csipke zsebkendőjét emelte száraz szeméihez.

Klára csendesen állott, várva az engedélyt a távozásra. Végre megkapta.

— Klára, elmehetsz. Meg vagyok lepetve, még pedig igen kellemesen, hogy ily nyugodtnak találak. Azt gondoltam, az előbbi alkalmakkor tanusított magadviselése után ítélve, hogy több bajunk lesz veled. Örülök, hogy okosan kezded magadat viselni.

E szavak után előre hajlott, hogy a mozdulatlan ajkakra egy hideg csókot nyomjon.

Klára a szobájába ment. Salwiné vetköztette le, mint születése óta mindig tevő, de a Klára tartózkodó magaviselete még a dada előtt is feltűnt.

— Kérem dada ne beszéljen, nem bírom el — mondá esdeklő hangon, midőn a dada jóakarólag vigasztalni kezdte.

S a jó asszony megértette, s bár szive vérzett a gyermekért s rettenetes félelem fogta el jövőjére nézve, de azért csendesen s hallgatva végezte körülte szokott kötelességeit, míg végre Klárát egyedül hagyta.

De ez éjjel keveset aludtak a Nugente kastélyban.

Klára ébren töltötte az éjt, keserű könyvekkel áztatva párnáját.

Nugente asszony tele volt tervekkel; Eleonorát pedig szilaj ragyogó képzelete tartotta ébren.

hasznolt vettek elő, abba spiritust és az eltört üveg-
ből elfolyt elegyítést téve, azt a kallanra felhelyez-
ték. Zsigó ezt így elmondá nekem. Én még vár-
tam, míg férjem megnézte a működést. Akkor kér-
dezem tőle: miként mutatkozik a quinta essentia?
Felelé: pompáson. Egy hét múlva millióerek leszünk,
Mi Zsigóval azt hittük, hogy ha elmondjuk az üveg
eltörését, ki fogjuk ábrándítani ezen alchemiai rög-
eszméből. Nem hitt nekünk, sőt mindkettőnkkel
viszálkodásba jött. Békövetkezett a bukás! Férjem
királyi perceptor lévén, még nem voltam neje, mi-
dőn a keze alatt lévő kassa tizezer forintig meg-
lopott. Ezt férjem kölcsönzésekkel pótolta, melyek-
nek kamatai, az alchemiai tizenhat évi munka, fia-
nk költséges neveltetése, gazdaságainkban, malom-
ban, korcsmákban a kezelők épültek, nem mi. Utá-
na látni a dolgoknak nem érkeztünk, már csak a
sok belső zavar miatt. Tizennyolcz évi együtt laká-
sunk után, ütő ki magát az örökös Czakó hiány,
és oly nagy mértékben, hogy a szó teljes értelmé-
ben semmink se maradt, még szüleinkről örökölt
összegem is elfoglaltatott, bár ennek megmentéséért
mind a két fiammal eleget működtünk! mert nem
tudom minő mulasztásból férhezmenésemkor tőlem
soha reversalist nem kértek javaim lekötésére, és
ennélfogva volt okunk reményleni, hogy valamit
megtarthatunk. A miből semmi se lett. De az ezek-
ért való kérelmeimmel a K. Guberniumhoz kel-
lett folyamodnom, a mely is akkor az 1837-beli
országgyűlés következtében Szebenbe volt, s az or-
szágos ügyek mellett nem oly hamar mehetett be

Végzetes éjszaka volt ez, mert többeknek a sor-
sát megállapította, ámbár egészen másképen, mint a
hogy az akkor érlelt tervek után várni lehetett.

* * *

IV.

Egy rendkívüli szép juliusi napon, hat évvel a
Nugente ur halála után, azon naptól pedig, midőn
Compton Alwyn kedvencz szobájában, hol annyi bol-
dog órát töltöttek el együtt, kis játszótársától búcsút
vett nyolcz év múlva, gyönyörű reggel hasadt a Nu-
gente birtokra.

E hónapban a kastély és park csinosítására rend-
kívüli gond fordított. Talán urnője közeledő tizen-
nyolczadik születésnapja tiszteletére történt, hogy a
kertet újra rendezték, új virágházakat építettek, azo-
kat ritka virágokkal töltötték meg, a kastélyt kijavi-
tották s a szobákat igen izletesen újból bebutorozták.

De mindez aligha volt elég ok arra, hogy Le
Grande Eleonora kisasszony nyári öltözékének a teljes
kiegészítésére oly tulságos gondot fordítson, a szabók-
kal és divatárusnőkkel s főleg új szobaleányával —
ki az öltöztetés művészetében tudományos szak-
avatottsággal bírt, oly hosszú értekezleteket tartson.

Eleonora most már abba a korba lépett, mely-
ről azt tartják, hogy a szépséget a művészettel is kell
pótolni, midőn a szemek és a bőr színe elvesztették
fényes ragyogásuknak egy bizonyos részét s az első
ifjúság üdesége és gömbölyűsége elenyészett.

Ez idő szerint Eleonora betöltötte a huszonhét
évet, ámbár nyilvánossn senki sem mondotta huszonöt-
nél többnek; a szép barna leány, ki az utóbbi tíz év
alatt hiába fényelt és ragyogott, most már hervadt-
nak látszott a tizennyolcz éves Klára mellett. De azért
Eleonora még mindig szép volt — és ő ezt nagyon jól
tudta, valamint azt is, hogy hogyan kell szépségéből a
legnagyobb tőkét csinálni.

De minden világi bölcsessége és igyekezete da-
czára, még eddig egy elfogadható kérője sem volt
Eleonorának. És ezt ő és az anyja egészen a Nugente
ur szűkmarkuságának tulajdonították s gyakori éles és
csipős kifakadásokkal illették annak a férfinak az em-

kérelmem iránti vármegyei informatio, s több na-
pokig kellett Szebenben lenniük, mely idő alatt meg-
jártuk a Bruckental képtárt. Zsigó ekkor 17 éves volt.
Lelkesedve figyelmeztetett ő, nagyobb művészek mun-
káira, az árnyalatok remekeire, s bármelyik szoba-
ba belépve, a nagyobb művészek műveit azonnal
felismerte. Napokat el tudott volna ott elégedetten
tölteni. Mikor ott nem voltunk és a hivatal adott
üres időt az akkori királyi táblai vice direktornak,
ennek philosophiája volt bámulása tárgya. Hozzá
mentünk, a mi kevesünk még volt, azt is az ok-
nélküli perlekedés felemésztette. Már valamiféle
életmódot akaránk kezdeni, de utolsó fillérünk mit
eledelünkre kell vala adnunk, férjem azt is mind
szénre, spiritusra s a félére költé. És akkor
is midőn mi Zsigóval ezen rögeszmére nézve for-
dulópontot reméltünk, szegény holdogtalan férjemen,
semmi sem változtatott, sőt földhöz ragadt szegény-
ségében is az abban való megdönthetlen hiedelem-
mel haláláig dolgozék, semmi ok, kérelem nem
győzheté meg, de sőt mérsékelhetlen indulatja, mit
már a szegénység is ingerelt, nagy mértékben elle-
nünk is kiterjedt. Kétségbe esve férjem kiábrándítá-
sa iránt, fiaimnak már még eddig is feláldozott jö-
vendőjökre kellett munkálnom.

Utnak indultam két fiammal semmi nélkül a
szó teljes értelmében. Nem képzelhető, hogy hon-
nan vehette az adatokat az, a ki Vahot Imre 1856
iki képes naptárába Czakó Zsigmond élete leírásá-
ban oda iratá, hogy két ezüst pisztolyt adtam áruba.
Ha volt is valaha házuknál eféle és még ennél

lékét, kinek kegyéből annyi kényelemhez s vagyonhoz
jutottak.

Az utóbbi időben az Eleonora erőfeszítése a férj-
vadászatban hanyatlani kezdett; s midőn nem volt, a
ki lássa: öltözete, tekintete, tartása és modora nem
volt összhangzásban azzal, mit egy divatos szépségtől
meg lehetett volna várni.

De ime, most az elhaló szikra új lángot nyert,
és Klára, ha nem restelte volna több figyelmet vesz-
tegetni mostoha-testvére szeszélyeire, csodálkozhatott
volna azon a rendkívüli élenksége és mozgáson, mi a
különbön csendes lakáson történt.

Ő feltételéhez hí maradván, nem kérdezett sem-
mit, csak annál jobban elzárta magát kedvencz szobá-
ba, alkalmilag egy keserű mosolyt engedve meg ma-
gának, midőn az Eleonora páváskodó életét szemlélte.
De ma Eleonora túl tett magán.

Reggeli öltözéke az izlés netovábbja volt. Hal-
vány rózsaszín muslin ruha a legfinomabb valenciai
csipkével díszítve, sötét hajának fonadékai, a művészet
legnagyobb tökélyével, de látszólag igen egyszerűen
voltak rendezve.

A hosszú juliusi reggel már jó előre haladt s
még nem jött vendég, hogy Eleonorát nézze és bá-
mulja, és Klára csodálkozni kezdett a szép leány kü-
lönös szeszélyén, hogy csupán csak az ő és anyja ked-
véért, nem restelt ennyi fáradságot venni magának.

Az ebéd idejének közeledésére a Klára egyszerű
öltözéke gyorsan rendbe jött. A nagy Nugente birtok
örökösője ritkán öltözött fényesebben, mint egy egy-
szerű falusi papnak a leánya; ez alkalommal egy fe-
hér muslin ruhát vett fel, egyetlen egy, de folytono-
san hordott ékszerét, egy finom arany lánczón csüngő
medaillont, melyben az anyja haja volt — tette a nya-
kára.

A mint Klára a kisebbik salonba — mely most
a család nappali szobája volt — belépett, szép piros
geránium-virágokkal himzett finom indiai muslinba volt
öltözve, a gazdag redőket egy szép kapocs tartotta
össze, a haja pedig egy nagy gyöngyökkel és rubin-
tokkal kirakott tűvel volt keresztül szurva. Házi öl-
tözéknek nem volt tulságosan fényes, de oly jól állott,

nemesebb ércz is, az az olvasztó próbákra mind
felégetődött, egy és más úton elpusztult. Egy ezüst
pisztolyt nyert vott Zsigmond fiam kiját-
szás útján még kolozsvári tanulásakor, az az övé
volt és annak árát ő a maga sokféle szükségeire
felhasználta. Még alkalmas ruházatunk se volt. Így
érkeztünk 3-ára Tordára. Már csak néhai ritka jó
testvéremhez Velics Lajoshoz, ki is kisebb fiamat,
Szebenbe egy mőterjalistához szerzé bé Zsigót az
enyedi kolegiumba, és nekem itt Kolozsvárt liqueu-
rök készítése adott élelmet, szegény elhagyott hol-
dogtalan férjem pedig mind hármunknak, de kivált
nekem, minden rosszat rám kiáltó ellenséggemmé
lett. Miután mindhármunkat elhelyeztetett az idő,
még fiaim voltak atyjoknál, hogy ha elvonhatnák
rögeszméjétől, de a helyett őket is okvetlenül labo-
rársokká akarta ismét tenni, és most térek ismét a
Zsigmond életére.

Enyeden éppen oly elégedetlen volt mindvégig
tanítóval és tanítási rendszerrel, mint Kolozsvár-
t. Számptalan panaszos levelet vettem, melyben
írta, hogy az időt haszon nélkül tölti ott. Később
testvérem segítségével, M.-Vásárhelyre akartuk kül-
deni törvény tanulásra. De ő ellene volt. Az ő ter-
mészet imádó tiszta lelkével ellenkezett a csava-
ros törvény-tudomány, a hivatalt úgy nézte, mint
alattvalói függést, a gazdaságot gépezetnek, a keres-
kedést a szellem elnyomásának tartá. Nem tudtunk
pályát találni számára. Egyszer csak írja nekem,
hogy ő a Páli Elek színészi vándor-társaságába be-
állott és azért tudatja most velem mikor már beállt és

hogyan a női életben ugyan jártas legyen az, ki szépségét felül tudta volna mulni.

Klára őszinte tetszéssel pillantott reá; de midőn átható tekintete a szép Eleonora hajának és arcának a kiszépitésére fordított apró részletekre esett, lenéző gúny kifejezés jött arcára s a salonon keresztül kedvenc helyére ment, egy nagy virágházba, mely a kis salonból nyílt s melyből egyuttal a terraszra s onnét a kertbe lehetett menekülni.

Klára gyakran és igen sok időt töltött e virágos menhelyben. Nugente asszony és Eleonora keveset törődtek vele, hogy mely irányban tölti az időt, feltéve, hogy az ő tervökkel és szeszélyükkel össze ne ütközzék.

(Folytatása következik.)

A KANDALLÓ MELLETT.

(Csevegés.)

Adél, a szép szőke özvegy igéző fehér pongyolában egy ringató szalmaszéken festőileg hátradőlve, a márvány kandalló előtt ült; picziny lábcskái, melyeken kivágott fehér allace cipő volt, a kellemes, enyhe meleget árasztó kandalló vidám pattogó tüzenél melengeté. Fején kicsi, keskeny kék szallaggal díszített csipkefőkötő díszlik, egyedüli ismertetője annak, hogy Adél már nem tizenkilenc éves leányka: de már csaknem tizenkilenc éves özvegy. Bájos olvasónóm ne hogy hibásan úgy olvasd ki a betűkből, hogy csaknem tizenkilenc év óta özvegy; Isten mentsen! Adél özvegy és még csak a tavaszra lesz tizenkilenc éves. Az özvegyek imáandók, szép kisasszonyok! de csak az olyanok, kiknek nincs kedvök sokáig olyanoknak maradni; a ki tizenkilenc évig özvegy, ha nem több is harminczhét esztendősnél: kevésbé imáandó.

Adél rózsapiros arcán, tiszta, sima homlo-

nem hamarabb, mert félt, hogy ellenzeni fogom. Bár Páli Elek ritka egy becsületes ember volt, de mégis némi eleinktől ránk szállott előítéletnél fogva, egy ily vándor-társaságban egy jó házbéli sem örömet látta volna gyermekét, és ettől kezdve mint én, mind testvérem nem akaránk többet dolgairól tudni. De őt nem a színészet vonzotta oda, mert a mind későbbre is bebizonyult, ő nem volt színésznek való, ő csak Erdélyt vágyott bétáznai. S nem volt a vándor-színészek társaságán kívül más út. Inség közt, éhezve boldog volt, utazott, tapasztalt, és ezen idők alatt írta Festő és Vámpir című nagyszerű játékát, felküldte Pestre dráma bíráló bizottsághoz; de a munka pártfogás nélkül elveszett. Apró munkája, novellája, különféle elbeszélése több volt, melyeket már még Deesen való lakásunk alatt írt, de a melyek viszontagságaink között elhanyagoltak. Emlékszem az egyik elbeszélése tárgya az volt, hogy beszélje hőse Kolozsvárt járván, megpillantja kívül felírva, hogy nemzeti színházba megyen, s hát lovak működtek benne. Egy más rendbeli beszélyeire még most is jól emlékszem, a melyben a nagy Hunyadinak költői modorban adja elő születését, mást ismét, melyben egy ifju és fiatal leány vitatkoznak a divat, aesthetika és erkölcs felett. Összeütazta a Páli társaságban Dévát, Brassót, Fehérvárt, Kézdi- és Marosvásárhelyt. Ezen utolsó helyen volt dr. Engellel érdekes ismeretsége. Minden á'lomás helyén a vándor-társaságnak, bejárta azon helységek vidékeit, s így megismerkedett Zalatna, Hátszeg, a szép Brassó és Székelyföld vidékeivel. Mind megany-

kán most a komolyság tanyáz, mit feltűnően megzavar a kék szeméből kisomolygó boldogság, fiatalság, gondatlanság. Oh, Adélban is van annyi hiúság, hogy ne legyen annyira komoly, hogy aggodalomba ejtse az embert, vagy épen annyira, hogy az neki rosszul álljon. Ennyi hiúság minden nőnek megbocsátható. De most egyedül van, a tükör előtt sem áll: miért hát olyan komoly, miért borult el homloka? mi nagy csapás érhetett? Tán nincs elég udvarlója? Oh, nem! már azt én tudom legjobban, hogy nem az bántja; hejh! több is van, mint a mennyi kellene egy szegény özvegynek.

Tán beteg? a feje fáj; az sem lehet, hiszen tüde piros arcza ezt meghazudtolja. Vagy tán — Isten ments! — a hitelezői zaklatják; az sem lehet: ki merne egy szép özvegyet zaklatni pénzért; nem, bizonyára nem ez a baja. Valami más féreg rágódik a szívecskéjén; egy nagyon piczike kis férgeske, a mely nem okoz fájdalmat, de a mely zsibbadásba ejti a szívet, a mely apró cseppenként szívja el abból a vért: az unalom. Adél unatkozik.

A puha szőnyegekkal borított, titokzatos homályu szobába, melynek csak a kandalló tüze ad oly kedves világosságot: nesztelenül léptem be. A szép asszony gondolataiban elmélyedve, csak akkor rezzen meg, mikor háta mögé lopódzva, a szék mögött a hangulathoz illő hangon fülébe súgom: „asszonyom! tüzet fog a lábcskájá.”

— Ah, ön az? de megijesztett. Épen jókor jön, kedves Béla, hogy elűzze komor gondolataimat. Annyira unom magamat, hogy már öngyilkos eszmék is megfordultak agyamban; s ha még egy negyed óráig így kellett volna maradnom egyedül, elhagyatva a világtól, elleledve minden udvarlóm által: belevetettem volna magam az izzó parázs közé s ott sülttem volna meg. Szerencse, hogy ön jött és hogy a kandalló szűk nyílásán úgy sem férttem volna be.

S az elkeseredett szép asszony vidám kacajjal nyújtá felém csepp kacsóját, mit — chic

nyi helyt népszerűt szerzett. Ekkor irt nekem egy kiengesztelő levelet, melyben írta, hogy Páli Eleknek Bartay pesti színház igazgatóval való levelezése következtében, őt Gróf Festetics Leó meghívatta Pestre és ő nem mehet, mert Pálinak száz váltó forintjával tartozik. Bár inségek között, de már valamennyire liqueur kereskedésemet megalapítottam volt, és így megküldve Pálinak a száz forintot, s úti költséget fiamnak, Zsigó hozzám jött Kolozsvárra rongyosan, de testben lélekben mintegy filozofus. Oly tiszta, mértékletes volt az evésben. Minden szegénység mellett is tisztaság-szerető és szabályban rendtartó vala. Ez volt 1842-ben. Vékony tehetségem szerint állítva őt ki és úti-költséggel ellátva, felment Pestre, hol ő a szegénységet nagy mértékben érezte mindaddig, míg a Kalmár és Tengerész című drámáját a nemzet színe eleibe adá. Nagy hatása lett Pesten és Kolozsvárt. Dicsőítő zajjal fogadtattott. És éppen ez volt bukásának kezdete. Felemelkedett magos szelleme. Nem hitte, hogy még elbukhassék. Műjén kívüli csinos lakot bérelt és ezen első művét, veres aranyozott bársony kötésbe, két példányban küldötte meg nekünk, szüleinek. A melyik példányt nekem küldött, annak a címlapján az irá: Edes Anyjának halála tisztelete jelül a szerző, Pesten ápril 24-én 1845-ben, és emellé mellékelte ezen levelet: Szeretet Edes Anyám! Belső megilletődéssel bocsátom színe elébe azon gyenge terméket, mely felől az anyai szorgalom, fáradozás és ernyedetlen szeretet magát oly szép reményre jogosította, s habár nem közelítheti meg a mé-

ide, chik oda — lehetetlen volt meg nem csókolni.

— Foglaljon helyet, édes Béla és csevegjünk egy kissé; ne oda, huzza ide azt a nagy karoszéket; megengedem, hogy egész kényelemmel elhelyezkedjék benne. Otthon úgy sincs ilyen karoszéke; úgy-e hogy nincs?

— Nincs — felelék egész őszintén.

— Így! azt is megengedem, hogy egy cigarettet csináljon magának; ott az íróasztalon van dohány és papiros; de bele ne kukucsáljon abba a megkezdett levélbe! Önök férfiak mind olyan kíváncsiak. Sőt, ha olyan szives lesz, nekem is egy kicsi cigarettet készíteni, magam is elszivok egyet. Aztán csevegjünk el az időt, mert ma komor hangulatban vagyok.

S a vidám kacaj újra felhangzott.

Elkészítettem a cigaretteket, szájába adtam s csakhamar mindaketten bodor, kék füstöket eregetve, egymással szemben ültünk.

— Mult szombaton az orvos bálón a társaság színe-java összejött. Fényesen sikerült! De a sok szép asszony és leány közül mégis hiányzott...

— Hiányzott a legszebb! én; tudom; ah, ön hizelgésekkel, bókokkal akarja elűzni komor gondolataimat; ez nem mulattat.

— Bocsánat! . . . A jégen ma Irma grófnő toilettje . . .

— Tánczteremből a jégre! Cseberből vederbe. Hagyja el! Tudja, hogy én nem járok korcsolyázni. Mit érdekel az engem?

— Apropos! olvasta-e már, hogy a főrendiház másodszer is elvetette a „keresztyén-zsidó“ házasságról szóló törvényjavaslatot. Kár! már én ki is néztem magamnak egy szép barna zsidó lányt.

— Fi donc! zsidó leány és hozzá barna! barna! Kérem ne izetlenkedjék édes Béla.

A szép asszony nem azon botránkozott meg, hogy az, a kit kinéztem zsidó lány, hanem azon, hogy barna. Azt hiszem, megemlítetttem azt, hogy Adél szőke.

— Valóban asszonyom, önt nem könnyű do-

tányos várakozást, de mint az ipar és akarat, szünetlen építő kezéből a jövőre szebb eredményvel mosolygó gyümölcsnek első zsengeje fog talán egy hangot találni keblében, mely elmondhatja: „a fáradság még sincs elveszve egészen.“ Ez hálám teljesítésének első pillanata. Engedje az ég, hogy azon ápolás és gyöngéd anyai szeretet, mely a kitűnés útján oly fáradhatlanul vezetett, megháláljam életem végpercéig oly tettekkel, melyek az atyaiédes szorgalomnak méltányos jutalmául szolgálhassanak. Ki gyermeki tisztelettel és alázatossággal maradok Edes Anyámnak szerető fia Czako Zsigmond, Pest, április 24-én 1845.

Ezen munkája után a színészi pályától gróf Ráday Gedeon felmentette, s fizetését jobbitva, a régibb színházi munkák kijavításával bizatott meg. Ekkor irt egy esdeklő levelet, melyben kért, menjék hozzá lakni. Ezer örömmel repültem volna; hiszen ha Zsigmond nem volna is ott, mégis az imádozott nagy haza fővárosában, Pesten lakhatni, rám nézve boldogság lett volna, de adósa is valék és elkötelezettje testvéremnek, még azon időből mikor mindnyájunkat felsegíté s nem remélhetem ezen kötelezvényemet más úton beválthatni, csak is ha Pestre is liqueurkészítőnek megyek fel. De a szellemi tehetségekkel bíró ifju megkisebbitve érezte magát, hogy anyja mellette mesterséget folytasson, így nem fogadá el. Pedig hogy ragaszkodott hozzám! Titkai előttem nem voltak még fiatal kalandjai felől sem. Mint bizodalmas barátjával tudatta azokat velem. Igaz, hogy azon kalandok között alacsony

log mulattatni, mikor komor hangulatban van. Aztán tekintettel kellene lenni arra, hogy tegnapról egy kis katzenjammerem is van — szóltam el magamat egy kissé ingerülten.

— Ah! tehát megint korhelykedtünk? Szép, nagyon szép! Szégyelje magát!

— De hát mi élvezet is van abban a korhelykedésben. Inni bort, mindig inni azt a savanyu bort. Aztán . . . De mégis szeretném én azt egyszer látni, hogy milyen az, hogy van az, mikor a férfiak korhelykednek. Hát isznak bort, sokat! ugy-e? Nagyon érdekel; hát mondja csak . . .

— Érdeklí?

— Nagyon!

— No hála Istennek! végre találtunk valamit, a mi érdeklí, a miről lehet önnel beszélni; azaz bocsánat, nem úgy értettem. Jó, tehát asszonyom, csevegjünk a korhelységről. Azaz, majd csak én beszélek róla, önnek nincs gyakorlata benne, ön csak hallgassa.

— Micsoda! csak nem akar nekem itt előadást tartani a borivás művészetéről? Köszönöm, nem kérek belőle . . . De mégis szeretném tudni . . .

— Higyje meg, asszonyom, nem oly borzasztó dolog az, a kellő discretioval fogok róla beszélni s ki tudja, nem akadunk-e egy-egy poetikus részletre is.

— Ön felingerelte kíváncsiságomat. Nos hát nem bánom beszéljen el nekem egy ilyen korhelységet részletesen; azaz . . .

— Nyugodjék meg asszonyom, ismétlem, hogy nem leszek indiszcret.

— Hallgatom elszántan. De előbb tegyen néhány darab fát a tűzre, mert már alig pislog.

A hamvadozó tüzet egy vassal felbolygattam, néhány darab fát raktam rá s míg a szép asszony kibomlott czipő-szalagja megkötésével foglalkozott, az íróasztalhoz mentem, hogy magamnak egy másik cigarettét készítek és lopva belenéztem abba a megkezdett levélbe. Nem kíváncsiságból! de egy kissé mégis nyugtalanított. Az íróasztal az ablak mellett állt s így nagy erőlködéssel mégis el

egy sem volt. Férfiuban, mint nőben tisztelni tudta az erkölcsöt. Soha egy nő iránt sem volt elragadtatva, de azért mind a két nem iránt megelőző volt, a férfiak között Szentpéteri Zsigmond volt választottja, annyira, hogy ugyanakkor Szentpéteri Kolozsvárra jövén vendég-szerepekre, kedvetlen levelét vettem fiának az iránt, hogy miért nem fogadám kiintetve. De még akkor alig élhettem, 1845-ben került színpadra fiának a Végrendelet című drámája, mely is az elsőhöz hasonló kedvességgel fogadtattott a nézettől és ezen munkái között is életének üres idejét felhasználta francia nyelv tanulásra, több levélből látszott, hogy ismeretségben van orvos Gárdos urral, s vágyott a magnetizmus tudományával megismerkedni.

Szerencsétlenségére, midőn a régiebb szindarabok kijavítását által vette, ő azt hitte, hogy úgy munkál czélszerűen, ha az ő átlátása szerint a színháznál minden reformálódik, ezt ő hirlap útján közönségessé tette, és ezzel tüzet gyújtott fejére, s már midőn Leona című tragédiáját adta, ezen munka rosszul ütött ki, pedig a ki érti és érteni akarja, egy munkáját sem dicséri jobban, mint Leonát, de neki sok lett egyszerre az ellensége. Még a hirlapok is mind égbekiáltó rossz munka ellen nyilatkoztak, elkedvetlenedve írta a Könyelműeket, leggyengébbet minden munkái közt. Ellenei mind szaporodtak, adós lett, jövedelme megcsökkent s a büszke ifju nem hogy folyamodnék anyjához, de inségbe lételetét is eltitkolja; sőt ugyanakkor János testvére, ki akkor Triesztben volt, pénzt kér köl-

tudtam olvasni a megszólítást: „Kedves barátom.“ Megnyugodva tértem vissza a kandallóhoz, melynek tüze újra vidáman kezdett pattogni, meggyujtom cigarettémet s megkezdtem előadásomat egyetlen hallgatónak, a szép özvegynek: „a korhelységről.“ A szép asszony ezuttal csakugyan érdeklí látszott figyelni.

— Béla lelkem — így szólott tegnap délben hozzám Sándor pajtásom, egy szép, sugár termetű, barna jogász gyerek — tudod-e, hogy ma születésem napja van, meg akarom fényesen ünnepelni egy országos korhelységgel. Az öregem meglepett egy százassal, azt ma elverjük. Különben is nagyon el vagyok keseredve, ma kimulatom a bánatomat s aztán erkölcsös életre szánom el magamat: talán többre viszem úgy. Szívesen látlak egy kvaterkára a „Selyembogárhoz“ nyolcz és kilencz óra közt.

— Nem bánom — kiálték vigan — ma én is leiszom magamat a születésem napjára. Egyebet úgy sem adhatok neked. De azt kikötöm, hogy jó fiuk legyenek.

— Természetesen — szól Sándor. Mindössze öten leszünk. Mi ketten, Pali, a ki már megint valami nagy kurára szánta el magát, mert azt mondja nagyon beteg, de még előbb el akar búcsuzni a betegségétől. Aztán Feri, a nagy tenorista, a ki mindig szidja a Selyembogarat, hogy vizet tölt a borába s ő azért rúg be tőle minden este. Végre Gyula, a ki most valóságos nachtmusik-mániában szenved. Ha egy ilyen roham meglepi, kap magához három szál cigányt és végig nachtmusikolja az egész várost. A hol csak tudja, hogy szép asszony vagy leány lakik, ott mindenütt muzsikáltat egy pár keserves nótát.

— Apropos — szakít félbe a szép özvegy — a mult éjjel én is kaptam éjjeli zenét. Ön volt ugyebár, kedves Béla? Oly szépen játszták a „kék nefelejst“-et . . .

— Gyula volt, bizonyos vagyok benne — meg kell bocsátania neki, tegnap megint rohamai voltak.

csön Zsigótól és Zsigó biztatja időről-időre a maga reményei szerint; végre megírja János testvérenek, hogy nem segíhet, mert ő is inségben van. János ezt velem tudatja és én kölcsönözve pénzt, rögtön küldök mind a két fiának a Ditrich Sámuel útján, mit Zsigmond insége között se vett el, hanem a neki küldött pénzt is Jánosnak küldte Triesztbe s nekem azt írta, hogy tudja ő azt jól, hogy mely bajjal küzdöm én az életet akkor, midőn én már éltes vagyok, ő fiatal és semmi esetre tölem több pénz-segítségét nem fogad el, sőt még hogy kéretlenül is küldtem, azért kedvetlen kitételei voltak leveleinek, pedig mint később megtudám, akkor már inségben volt. Elkedvetlenedéseiben beteg lett, de a mit csak jobbanlételekor tudatott velem. Írta ekkor, hogy még gyenge s megyen a smekszi fürdőre. Írta ezt július 12-én 1847-ben. A fürdőről írta, hogy szeptemberben otthon lesz. Ekkor készíté János lovagot. Levele kedvetlen, békételen volt az emberekre. Én válaszómban hibáztatom hirlapi kikeléseit a színházak ellen. Ezt ő igazságtalanságnak vette tölem, mintha az ő elleneivel én is kezet fognék, többet nem írt se nekem, se testvéremnek. Mi azt hittük, hogy írói foglalkozása tartja el. Nem állhattam tovább, írok neki, s visszajön levelem, ezen szomorú írással: Gestorben 1847. decz. 14-én vetette végét örömtelen életének, melyre Petőfinek egy gyász-dala olyan jól talált.

Lesujtva valék. Magamat örökösen vádoltam, miért nem mentem hozzá Pestre fel lakni. A mit

— Jó — feleltem — tehát Philippinél, akarom mondani a Selyembogárnál találkozunk. Igaz ni, Sarolta ott van-e még?

— Ott.

— Micsoda Saroltáról van szó — kérdi a szép özvegy.

— Hát a kicsi vörös Saroltáról. Hogyan asszonyom, ön nem ismeri Saroltát? Lehetetlen! Hát a kellernő a Selyembogárnál.

— Ejnye Béla, maga kezd impertinens lenni, tudja, mit ígért nekem?

— Nyugodt lehet asszonyom. Sarolta kedves egy kölyök; nagyon szeretem. Kicsi, vörös, pisze orral s olyan fehér tainnel s olyan apró kezekkel, hogy sok grófkisasszony megirigyelhetné. És mi több, szelleme is van.

— Szellem egy pinczernőben? — kaczag fel a szép özvegy.

— Miért ne? Mindig férfiak társaságában van. S az olyan nők rendesen szellemesek, még akkor is, ha ostoba férfiak társaságában élnek is, mert akkor fölényüknek öntudatára jutnak s a nőknek csak ez kell, hogy szellemesekké legyenek. Aztán szeretem Saroltát, mert minden ostobaságon oly szépen tud nevetni, hogy a szive is tánczol bele. Szeretem az olyan nőket, kik szépen tudnak nevetni, azoknak van szivök. Saroltának is van szive — csak kellernő, az a kár.

— Este nyolcz órakor beállítottam a Selyembogárhoz. Sándor a mai estére lefoglalta a kis udvarra eső extra-szobát, a hol az embert nem genirozza a záróra.

Még csak Feri, a tenorista ült egy kis ke-rekasztalnál, előtte két deci negyvenes bor, még érintetlenül. Megpillantva engem, felkiáltott:

— No csakhogy jön már valaki, majd meghalok már szomjan!

— Hát mért nem iszol? — szólék — szelőtted a bor.

— Hát aztán kivel koczintsak? — feleli. — Kináltam már Saroltát, de ma nem iszik, azt mondja. Leültem Feri mellé s én is hoztattam két de-

még lehele tennem — a volt szándékom, hogy porai felett egy emléket emeltessek, de mit akkor arra gyűjték, az a forradalomnak áldozatja lett. Még maradt egy reményem. Zsigomdnak még egy közre nem adott drámája: Szent László és kora. Ez még akkor ismeretlen volt, s ez okozhatá halála után is elkárhoztatását Zsigomdnak annak részéről, ki 1850-ben kijött Esmeretek-tárában a Zsigomd életéről való adatokat oda iratá — és onnan ez adatokat a Vachot Imre 1856-ra kiadott képes naptárában is közlék. Azt mondják ugyanis, hogy Czako műveiben még csak szikrányi eleme sincs a magyar nemzetiségnek. E szerint tehát Szent László és kora című drámája sem magyar tárgyú munka. Szegény ifju. Nem volt-e elég örömtelen élete, hanem a nemzet előtt még emléke is kárhoztatva lett. Mind e mellett is ezerszeri köszönetet mondok elhunyt fiam nevében azoknak, kik ezen tévesztett eszmék terjesztése után is méltányolják emléket.

Lehet, hogy én utat tévesztve indultam meg, midőn ezen Szent László és kora című dráma által véltem jövedelemhez jutni. Ezen fáradozósom több helyről kigúnyoltatásra adott okot.

A világ folyása, az élet iskolája eléggé megtanithatott már türni s valóban, ha az általam esmeretlen író által nem szólítottam fel fiának első gyermekétől kezdett életéről való tudomásimat közölni — hallgatagságban maradt volna ez is.

Ime az őszinte anyai ragaszkodás himeztelen hangján írott emlékirat. Mennyi fájdalmas benyomás hinté el ez ifju szellemébe a meghasonlás magvát és törte meg számára az utat . . . az önke-reste sirhoz.

J. I.

cit s csöndesen szürcsölgettük a bort, discourálva a mostoha időkről, művészetről, szép asszonyokról, politikáról. Már fogytán volt az első két deci borunk, mikor megérkeztek Pali meg Gyula is. Gyula a „kék nefelejts“-et füttyörészve, Pali állig egy nagy sálba burkolva. Ők is csakhamar letelepedtek két-két deci bor mellé, mit Sarolta biztatás nélkül elibök telt.

Csak még Sándor, a gazda, a nap hőse hiányzott. Feri már a második két decinek is a végére járt, mikor néhány percczel kilencz előtt Sándor is beállított deli alakjával, érdekes halvány arczával; sötét fűrtei rendetlenül csüngtek le szemére, melyben ma szokatlan tűz lobogott.

— Éljen! — hangzott el mindnyájuk ajkán.

— Bocsásatok meg, kedves barátaim, ha tán késtem — szólal meg férfias hangján Sándor, szívélyesen kezét rázva mindnyájunkkal s közénk ült.

— Sarolta lelkem — folytatá — három liter bort meg vizet, aztán jó vacsoráról gondoskodjék; igaz ni, tudja-e, hogy ma születésem napja van? Azt akarom, hogy ma mindenki vidám legyen körülöttem, maga is Sarolta, hiába csinál olyan szomorú arczot! Miért búsul, tán elhagyta a szeretője? Hejh! gombház, ha leszakadt lesz más!

— Születése napja, Sándor urfi? de már akkor csakugyan iszom egy pohár bort. Feri lelkem töltse. No az Isten éltesse!

— Fenéig üritettük a telt poharakat; Sarolta is letévén az üres poharat, kiment a konyhára a vacsora után nézni.

A társalgás lassan indult meg, de a bor megnyílja az ajkakat, meg a szíveket.

— Sándor pajtás, de irigyellek! ha tudnád, milyen szép barna kis lánynak zavartad meg a fejcséjét a minap a jégen — kötekedett Gyula — én mióta nachtmusikolok az ablaka alatt, hiába, a „kék nefelejts“ se tudja meghódítani s ez a Sándor csak egy figurát vág előtte a jégen s a kicsike csak érte eped, sóhajtozik.

— Nini, igaz Gyula, a mit a színházi kofa mesélt neked, hogy a mult szerdán éjjeli-zenét adtál neki, s ő megismervén téged, kikiáltott: jobb lesz, ha megfizeti a 3 frt 50 krt, a mivel már a mult nyár óta tartozik.

— Nem igaz, Feri, rágalom, nem is nála vásároltam gyümölcsöt, mással tévesztett össze.

— De az mégis igaz hát, hogy éjjeli zenét kapott az öreg — csufolta tovább Feri s mindnyájan jóízű kacajban törtünk ki.

Sándor keveset beszél s csak néha-néha vonja mosolyra ajkát, mely arczának még bámulatosabb kifejezést ad; s mentől több bort iszik, annál hallgatóbb. Gyula ellenben a bortól roppant vig lesz; folytonosan nevet; ajka, haja szála, szemei mind nevetnek és hirdetik, hogy ő milyen jól érzi most magát. Aztán a harmadik pohár bornál már esőkolódzik, a mi szintén igen jól esik neki, jobban, mint annak a szerencésnek, a kit ajkaival érint. Pali, a komédiás, egy félreismert genie, az orvosi tudományokról tart prelectiot Sándornak, ki fejét kezére hajtva, hűségesen hallgatja, a nélkül, hogy tudná, miről beszél neki Pali.

Feri velem discourál s kapacitálni igyekszik, hogy bé-ig tud énekelni, sőt ha másfél liter bort megivott, a magas c-ét is kivágja, minek bizonyosságául egy pár hatalmas gixert meg is ereszt.

Ezalatt Sarolta behozza a jó, forró paprikást tarhonyával, mit az éhes társaság jó étvágyal költ el; a szegény beteges Pali dupla porcziot fogyaszt mohón, mialatt van ideje arra is, hogy folyton panaszkodjék arról, hogy nem tud átkozott gyomorhájától megszabadulni. Sarolta a másik há-

rom litert is kihozza, s a zsiros paprikásra jól csuszik a savanyuvizes bor. Sarolta is leül újra közénk, egyiknek is, másiknak is a tányérjáról vesz egy falatot s megtölti poharainkat; a poharak újra összekocczannak, meg újra kiürülnek.

— Sándor csókollak — szól és cselekszik Gyula — nagyon szomorú vagy; hej, oda s te a bajnak, holtig él az ember, igyál! csak az a mienk, a mit megiszunk! Igyál no!

— Igazad van, igyunk fiuk! — s az üres pohár újra megtelik, meg újra kiürül.

Feri egyszerre köszörülni kezdi a torkát.

— Gyerekek, énekelek nektek egy szép nótát köz kívánatra.

Halljuk, halljuk! — kiált Gyula uni-s ono.

„Ha férfi lelkedet egy hölgyre föltevéd

S az üdvösségedet könnyelműn tépi szét . . .“

Vágja Feri hatalmasan; már a második strófa refrain-jét az egész társaság vele dörgi:

„Gondold meg és igyál,

Örökre a világ sem áll . . .“

A lelkes dal elhangzik, a második három liter meg elfogy.

Gyula már erősen neki van lelkesedve, feláll, Ferihez megy és homlokon csókolja!

— Pajtás, nagy vagy; énekelj el nekem a „kék nefelejts“-et, csókollak pajtikám, énekelj el, nincs több olyan nóta.

— Hohó — kiált Pali és majd kicsattan szegény Pali, olyan piros — egy toast, egy nóta!

— Halljuk, halljuk!

— E nagy napon, ki ad nekem szókat ajka-imra, méltókat etecse . . . ecseten . . . ecsetelendő érzelmeimet, a melyek . . . hm . . . hm . . . érzelmeimet, a melyek szívem mélyén . . . hm . . . burjánoznak.

— Nem vagyok költő, hogy méltóképen megénekelhetném, kedves jó barátunk, gazdánk, Sándor pajtásomnak ezen feledhetetlen születése napján . . . hm, hm . . . az ő kiváló érdemeit, melyek őt mi hozzánk felemelik.

— Ugyan Gyula! nyughassék már!

— Éljen, éljen, halljuk, csendet kérek, halljuk!

— Csak Feri barátom tudná méltóképen elzengeni azt, a mi szívemben . . . hm . . . hm . . . kottára van téve.

— Én nem tudok kottából énekelni . . .

— Halljuk már!

— Azért hát csak egyszerű szavakkal és telt pohárral kezemben azt kívánom, hogy Sándor komámát a magyarok Istene sokáig éltesse, barátai, szülei, a magyar haza és a „Selyembogár“ örömeire és dicsőségére.

— Éljen, éljen! — arany szájad van Pali szógám, csókollak, arany szájad.

Sándor bánatos arczán egy halvány mosoly vonul el s telt poharát mohón tölti magába.

A multság mind zajosabb lesz — majd meg elcsendesül.

— Nem ér a multság semmit, ha nincs cigány! hogy nem tudja a szél ide kergetni azt a Petit — sóhajtozik Gyula.

— Instálom méggyittünk. Hallottuk, hogy a nágyságos Sándor urfi siletésnapja van, hát bizást gondoltuk, hogy égy kis nótával kényyítsünk a sivin.

— Hát aztán Peti, honnan tudod te, hogy ma születésem napja van.

— Kiolvastuk instálom a kálándárijumból.

— No kapóra jöttetek, magam is szeretnék egy szép nótát hallani. Huzzad el azt, hogy . . .

— Tudom instálom, csak a csimbálmós had stimmoljon; áddig a seginy Peti meginná ám egy

kicsi, nagy pohárral ábból a borvizes sámbányibul.

— Igyál no Peti, csókollak.

Azalatt a csimbálmós stimmol és nyeli a szemével a bort, a mit Peti csak úgy kotta nélkülötött a torkába.

— No rajta Peti, csendesen, bánatosan, keservesen . . .

„Kétszer is nyit az akácza virága . . .“

Sándor merően maga elé néz, fejét mind a két tenyerébe hajtja, szemé megüvegesedik s két nehéz könyecsepp gördül le végig bánatos arczán.

„Mebánod még, visszasírsz még engemet.

De szívemnek kétszer nyilni nem lehet.“

— — — — —

— Sarolta, kérek egy virginiát!

— Mindjárt lelkem Gyulája. Tessék! Úgy ég, mint a szívem magáért.

— Igazán? Igyunk brüdersaftot Sarolta.

— Nem bánom! Hát hunczut az ur!

Sándor már most szilaj kedvre kap. A hegedű húrja szívét marcangolja, tépi s ez olyan jól esik neki. Szemében félelmes tűz lobog. Férfias baritonja túldörgi a zajt:

„Mebánod még, visszasírsz még engemet,

De szívemnek kétszer nyilni nem lehet.“

— Elég már ábból a szomorú nótából Sándor — szól Gyula a sirásig elérzékenyedve, a könyemtől mind vizes lesz a borom, pedig a Selyembogár úgy is megkeresztelte már.

— Ugy-e, hogy viz van a borban — méltatlankodik Feri — viz! aztán ne rugjon be az ember!

Sándor újra visszaesett hallgatagságába. Feri meg muzsikáltatja elkeseredésében:

„Szép asszonynak, jónak

Jó járásu lónak

Kár megöregedni.“

— Sándor urfi, mi baja? hát illik ilyen szomorúnak lenni a születése napján?

— Nem vagyok én szomorú, galambom . . . csak nagyon keserű ez a maguk bora.

— Ne igyék hát többet!

— Fiuk, töltsetek! a ki keserve van ennek a czudar világnak; soha se volt még ilyen aranyos kedvem. Ej! ha! soh' se halunk meg! Ácsi barna legények! Peti, van még egy hitvány tizesem a bugyellárisomban, muzsikáld ki, valami vigat, nagyon vigat! Hadd sirjak tőle kedvem szerint.

A cigányok elkezdik a „csördögölöst.“ Gyula üres borvizes üveggel veri a nagy bögtöt.

„Zöld a kökény, majd megkékül,

Most vagyok szerető nélkül.“

— Hejh! de szorit itt valami a mellényem alatt! Igyunk gyerekek! — szilajon kapja kezébe a telt poharat, fenéig issza s aztán oda vágja a szemközt levő nagy tükörhöz, az csörömpölve törik ezer darabra. Majd kimerülve dől le az asztalra és sir, zokog csendesen, keservesen; a csördögölös tart tovább.

— Mulat a pusztabiró! — ordit Gyula, leveti kabátját, mellényét, felgyüri inge ujját s az asztalon járja a poharak közt.

Végre a cigányok is kifáradnak, megszomjaznak, letelepednek a szomszéd-asztalhoz stimmolni és osztokodnak a pénzen.

— Hohó! Pali áruló, renegát, mind az asztal alá tölti a bort, ez csalás! Idd meg a borodat, mert mindjárt megborotvállak ezzel a bicskával.

Pali végső elszántsággal megiszsa, de erősen megrázkódik; majd a fogathoz tántorog, titokban leakasztja a felső kabátját és kalapját: és ill' a berek! kereket old.

Gyula Sándorhoz túl és nagy titokban, fontos arccal komoly kérést intéz hozzá:

— Édes Sándor lelkem, kölcsönözzél ide nekem négy cigányt, csak egy félórára. . . visszajövök; zsidó legyek, ha itt nem vagyok egy félóra alatt, addig elég lesz neked a czimbalmos is.

Sándor némán int fejével s Gyula a négy cigánynyal megy nacht-musikolni.

Feri még egy ideig monologizál magában, virzsínia csutkáját rágva, hogy milyen skandalum az, ha vizet töltenek a borba, hogy az embernek muszáj berugni; szidja a renegátokat, a kik megszöktek; majd őt is lehuzza a feje s az asztalra dölve, szépen elalszik. . . s álmában csupa tengeri szörnyekkel harcol.

Sándor néz merően maga elé, a czimbalmos meg veri búsan:

„Még bánd még, visszasisz még engemet,
De szívemnek kétszer nyilni nem lehet.“

— Hát ilyen a korhelység — szól meg a szép özvegy — érdekes, nagyon érdekes. Köszönöm, ön igazán kellemesen üzte el unalmamat. Az a Sándor érdekes ember lehet; szegény! de hát mi nagy bánata van, mi kergeti a kétségbeesésbe? Bizonyára boldogtalan szerelem!

— Szegény barátja, előbb-utóbb föbe lövi magát.

— Dehogy! nyugodjék meg asszonyom; nincs annak semmi baja. Legfeljebb absentiát kap holnap, mert elaluszta az órát, egy kis katzenjammer és másnap, ha ebédelni akar: be kell küldenie a frakkját a zalogházba.

— Hogyan? de hiszen sokkal komolyabb, idealisabb férfiú, semhogy. . .

— Igen, mikor iszik! Asszonyom: a borban nincs igazság! A bor egy utálatos ördög, ki a gyávából hőst, a fősvényből pazart, a közönséges emberből idealistát csinál, csak azért, hogy kijózanodva: még gyávább, még zsugoribb, még közönségesebbé alacsonyítsa az embert.

— Még egy kérdést, édes Béla, hogy tudja mindezt oly hiven előadni, ha ön maga is velük iszik és bizonyára le is részegedik köztük?

— Asszonyom, én utálok a korhelykedést, utálok a bort: azért nekem nem árt meg.

— Ön férjnek való ember! Mért nem házasodik meg?

— Szívesen megtenném, de kit vegyek el?

— Holnap estére szívesen látom egy csésze theára; elvárom s talán ajánlok önnek egy szép, bánatos özvegyet. . . Most jó éjt!

TOLNAI SÁNDOR.

CENCI BEATRIX.

(Folytatás.)

Miután Márcio, a nélkül, hogy visszavonásától elállt volna, a kinpadon meghalt, úgy látszott, mintha a per folyamán vádlottakra nézve kedvező fordulatot vett volna. A felvett bizonyítási anyag nem volt elegendő arra nézve, hogy igazolhatta volna a kinzás használatát és a Márcio vallomása a fényes visszavonás következtében minden értékét elvesztette. Már-már hitte Beatrix, miszerint a veszély elől menekül, midőn egyike a banditáknak, kik Olimpiot Terniben meggyilkolták, az igazságszolgáltatásnak kezébe kerül. Ez azt vallotta, hogy Monsignore Guerra bérelte őt fel e tetre s egy-

szersmind Márcio megölésével is megbizta. Monsignore Guerra még jóidején értesítést kapott a történetekről, hogy az igazságszolgáltatás kezei közül szökés által megmenekülhessen. Szénaárulónak öltözött át, befeketítette ábrázatát s levágta magának szőke haját, mely könnyen elárulhatta volna. Így átalakulva ballagott; két szamarat maga előtt hajtva s egy darab kenyeret s egy pár hagymát kezében tartva, Rómán keresztül a törvényszék szolgálói közepett, kik őt mindenütt keresték. Egy sora után a szerencsésen kiállott veszélyeknek, elérte végre a határt.

A bandita vallomása és Guerra szökése oly súlyos mozzanatokul szolgáltak, hogy a Cencik most már, dacára azon tekinteteknek, melyekkel állásuknak tartoztak, kinzás szenvedésére ítéltettek. Bernardo készségesen vallott mindjárt a kinzó eszközök előmutatására, Giacomo pedig az első foku kinzások alkalmazására. Lucrecia sem tudott a kinzásoknak ellenállani s körülményes vallomást tett.

Másként tett Beatrix. Sem szép, jó szók, sem fenyegetések s kinzások nem voltak képesek belőle az igent kierőszakolni. A kötélt, mely a szabály szerint a szív kinzása tormentum cordae tagjait az izesülésekből majdnem kiszaggatta, erőtlenség látszott vas akaratereje ellenében. Állhatatlansága, szeretetreméltósága s szivre, lélekre ható szavai, melyekkel ártatlanságát erősítette, a bírót, Mascati Ulissest oly zavarba ejtették, hogy a bünpernek minden további folytatásáról elállt s a pápának a dolgok állásáról jelentést tett. VIII. Kelemen arra a gondolatra jött, hogy Mascati Ulisses Beatrixba beleszeretett s ugyanazért a bünper folytatását más bíróra bizta, azon meghagyással, hogy vádlottat azon esetben, ha vallana, a kinzás legborzasztóbb foka: a hajkinzás alá is vesse.

A mint Beatrix már megkötve volt, hogy hájánál fogva a magasba emeltessék, a törvényterembe vezették Lucreciát, Giacomot és Bernardot. A mint ezek a halálsápadt leányt a kinok padján látták, sirva és zokogva hozzá szaladtak s kérvették, miszerint e borzasztó nyomorgatásnak azonnali vallomás által vessen véget. Még vonakodott Beatrix, de a fivérek és a mostoha-anya nem hagytak fel rimánkodásúkkal s homlokát összeránczolva, így szólt végre Beatrix:

„Tehát ti gyalázatot s romlást akartok a Cenci házra hozni? Nagy hibát akartok elkövetni; de ha ez nektek úgy tetszik, ám történjék meg.“

Aztán a hóhérok felé fordulva:

„Oldjátok fel — ugymond — s hozzátok elem a vallomási jegyzőkönyvet. A mit meg kell vallanom, meg fogom vallani; a mit mellőznöm kell, mellőzni fogom, s a mit tagadnom kell, tagadni fogom.“

Ez utóbbi szavak világosan Cenci grófnak az ő becsülete elleni kisértéseire vonatkoznak. Tudjuk már, hogy e pontra nézve csak általános vonatkozásokat tett. E sajátságos fentartás (nem vallomás) ily elhatározó órában kifejezve, csaknem arra hagy következtetést vonni, hogy Cenci gróf vérfertőzeti céljait elérte.

Miután ilyenképen minden vádlott vallomását megtette, az illető periratokat a pápának kézbesítették. VIII. Kelemen, a ki Francesconak legnagyobb gaztetteit néhány ezer arannyal kiegyenlítette, melyek az ő mindig szükségben szenvedő pénztárának javára foytak be, most minden tétova nélkül azt a rendeletét teszi, hogy minden Cenci lófarkhoz köttetve, az utcákon végig hurczoltassék s azután fejeztessék le. Csak fáradsággal sikerült néhány befolyásos bibornoknak s fejedelemnek e rendelet végrehajtását megakadályoztatni s a pápa

előtt tisztába hozni, hogy a vádlottak számára a védelmezés lehetőségét engedélyezni kell.

„Adtak-e a Cencik — ugymond Kelemen — az atyának alkalmat a védekezésre, a mint őt könyörület nélkül meggyilkoltatták.“

Más tekintetben is oly értelmetlennek s álokoskodónak tüntette föl magát a pápa. A határidőre ugyanis, melyet a tárgyalásra nézve megállapított, a leghiresebb római ügyvédek jelentek meg, hogy a Cencik ügyét védjék. Az első, a ki hozzá szólott a dologhoz, de Angelis Miklós ügyvéd volt. VIII. Kelemen félbeszakította őt e haragos szavakkal:

„Valóban csodálkozom, hogy Rómában gyermekek találtak, kik atyjokat megölik, de még inkább csodálkozom, hogy ügyvédek léteznek, a kik oly rosszak, hogy ily borzasztó bünt védelmezzenek.“

Ez a gyermekies felfogása a szerepnek, mely bünperekben a védelmezőnek részül jut, csattanóssabban jellemzi az önféjü egyházfejedelemnek kuszált érzelmeit s esztét, mint száz körülményes fejtegetés. Farinacci ügyvéd tett is véleményére megjegyzést, mely a helyzetnek tökéletesen megfelelt:

„Szent atya, mi nem azért jöttünk ide, hogy az atyagyilkosság alávalóságát védelmezzük, hanem hogy az embereknek életét megmentsük, a kirkül bebizonyítjuk, hogy a nekik tulajdonított bünöket illetőleg ártatlanok. Ha szentségednek úgy tünik fel a dolog, hogy mi ide nem tartozó illetéktelen dolgot cselekszünk, azonnal elhallgatunk.“

A pápa e bátor felvilágosításnak engedett s nyugton végig hallgatta Farinacci és kartársainak fejtegetéseit.

Farinacci védirata éppen oly éles eszü, mint ékes szónoklatu értekezés. Említettük már fennebb, hogy a védő a tettet, mint az életvédelmezés fényét igyekezett felmutatni, a mely teljesen büntetés nélkül nem hagyható ugyan, minthogy Francesco megölése nem gyalázatos támadásai pillanataiban történt, de a mely semmiesetre sem büntethető halállal.

Egyébiránt az ügyvéd azon igen czélszerű elvet követte, hogy a vádat a lehetőségig csak egy személy, Beatrix, feje köré összpontosítsa, mert a többi bünrészesekre nézve ez életmentés elvét nem lehetett alkalmazásba venni.

(Vége következik.)

BÖRTÖNBEN. *)

Lajbachvári Mária.

„Szomorkodánk s ti megvizsgáltátok.“
Evang.

Kopár sziklán falak állnak,
Lajbach városa mögött.
Magas szikla, sötét falak,
S börtön a falak között.
Oda vittek s elrejtettek,
Mint elorzott kincseket.
S hetvenhét nap ott lezártak.
Iszonyu emlékezet!
A tavasznak legszebb fala
És a nyárnak kollema,
Ronda fészkek árnyékában
Tétlenül elröppene.
Hetvenhét nap! egy öröklét,

*) Lapunk egy barátja juttatá kezünkbe e szép és megható költeményt, melynek situációja a sötét napokba eltévedt fényugár, melyet a női szív rokonszenve küldött az idegen földön, az idegen nép között szenvedőknek. A népek titkos kézzorításával felér e darabka valóság ama fájdalmas multból.
Szerk.

Egy reménytelen pokol.
Élet? Nem! Halálnak álma,
Mít leírni nincsen toll.
S mégis volt, ki hinné? Óra,
Melyet nem felejtettek;
Óra, melynek emlékére
Kelnek szentebb érzetek.
A leghosszabb nyári napnak
Forró délutánja volt,
S mi leverten ögyelegtünk,
Míg a séta óra folyt.
S ime, angyali mosolylyal
Lép közénkbe uri lány,
Kis hűgával oldalánál,
Leplezett kosár karán.
Mint a méhek virágágyat,
Fogtuk őt legott körül,
És a ritka jelenetnek
Már is mindenik örül.
És kibontva a kosárkát,
Be-benyul a szende lány
És kecses virágfüzérék
Felmerülnek hókezén
S gyengén reszkető ujjakkal,
Kedves pírrel arczaín,
Osztogetja szép csomóit,
Ily szavakkal ajkain:
„Mindenknek van, kit szeret,
Minden teremtmény felett:
Képzeljék, hogy azok adják
E szegény füzéreket!”
„E kopár tanyán virágok?
Rózsák börtön udvarán?
Nemzeti színű bokorkák
Államfoglók asztalán?”
Igy nyilatkozték a hála
Harmincznégynek ajkáról,
S volt közöttük, ki füzérét
Mellre, szívhez nyomva, szól:
„Adjon isten, bájos angyal!
S ha magyarnak lesz hona:
Lajbachtvári Máriáról
Megemlékezik dala!”

B. I.

BLAHÁNÉ ÉS . . . ÉNI!

— Visszaemlékezés egy elmúlt farsangi időnyre. —

Istenem, ha elgondolom, hogy a fentebbi cím elolvasása után, hány fiatal kebelben fog megmozdulni azon kis husdarab, a mit „szívnek” neveznek, s irigyelni fogják sorsomat, mint boldog halandóét, kiről azon szerencsét hiszik, hogy Blahánéhoz, a magyar pacsirtához, személyesen volt szerencséje.

Bizony nem is megvetendő szerencse — e véleményben vannak a liliputi szerelmesek — egy ifjura nézve, ha lángoló szive az ünnepezt művésznek közvetlen közelében doboghat, boldog naivságában elhitte magával, hogy szive hő szerelmi dobogását érti is, s szép szemének szelid mosolya erre a válasz; nem gondolva meg, hogy a jószívű művész csak zavarán mosolyog; ki nem is gyanít szerelmet ott, a honnan nem is remél mást, csak tiszteletet a nő — és hódolatot a művésznő iránt.

Nó persze a művésznők nagyon sokszor csalatkoznak, s így Blaháné is, hisz ő még egyszer sem tekinthetett tulajdon szép szemébe, nem láthatta az onnan kilövelő sugarakat, melyektől megbomlik az ember esze; lángra gyul az ember szive; az esze csak azt tudja, hogy szive van; a szive csak azt érzi, hogy szeret.

Nó de hagyjuk ezt, mert félek, hogy utoljára egész szerelmi vallomással állok Blaháné elé — pedig — jámbor, magammal összefüggő okot, melyben bizonyosan a „kosár” játsszán a főszerepet, nem is számítva — b. Spelényinének „Fogadása tiltja szeretni.”

* * *

Rég volt bizony, ép azért már nem emlékszem, hogy miféle tánczezel egybekötött ünnepélyt rendezett a k. . . gymnasium nemes ifjúsága. Ez ünnepély egy időbe esett Blaháné kolozsvári vendégszepléseivel. Hogy a művésznőt is megkellett hívni az ünnepélyre ez természetes volt, hanem hát az iskola falai közt bizony hiába hivogattuk volna, s így azon fontos kérdés merült fel, hogy Blahánéhoz „menni vagy nem menni.”

Ment volna bizony oda akármelyik ezer örömmel, de a mint tetszik tudni a deák gyerek inkább „kidruckolja” a feleletet akkor is, midőn semmit sem tud, minthogy „szóba álljon” egy szép aszszonynyal, különösen, ha olyan szemek vannak, mint Blahánénak.

Merész gyerek kell oda! Akadt is! Akadt pedig az én Győző barátom személyében. Persze az egyhez kellett még egy, mert csak párosával járja az illetén ünnepélyes meghívás. Az egyhez az egyet Győző kerítette meg, az én csekélységemben. Csak beloppant hozzám s nem kevesebb kívánsággal állt előm, minthogy tegyem magam „salon képessé” s menjek vele Blahánéhoz „visitbe.” — Kívánsága elszédített. Blaháné és — én! Az én igénytelenségem járuljon Blaháné magas színe elé — olyan nincs.

Győző érvelni kezdett s Győző győzött. Felvilágosított, hogy engem csakis „decorationak” visz, a többiit elvégzi majd ő.

Mentünk!

Mire a „Nemzeti szállodá”-hoz értünk, hol a művész szállításra volt, már kiütközött rajtam a verejték, akár egy gőzfürdőből jöttem volna.

„Rózsá bokorból jöttem a világra”

. . . Blaháné énekel — ott állott a szoba közepén, felöltözve Finom Rózsának, kezében gereblye helyett egy seprő és dalolt . . . igen az isteni Blaháné dalolt szívből — dalolt szívhez.

Győző barátom néma „szavát” megértém, egyszer lökött oldalba bal felől, ez pedig már ott-hon megtörtént összebeszélés szerint azt jelenté: tegyem magam az ünnepélyes helyzetnek megfelelő positurába. Ő pedig elkezdé szónoki hévvel mondogájt: „Nagysád ime . . . stb. stb. — ha jól emlékszem, beszélt a művészet hatalmáról, a görög szobrokról, a hangjegy eredetéről, no aztán az illető ünnepélyről, végre — ismételtén oldalba lökve jobbfelől másfélszer, mi jelenté, csináljak pucketit — átadta a meghívót. A mi Blahánénk szólni kezdett; oh, azokról a szép ajkáról mily édesen hangzott a szó.

— Hát aztán azon az ünnepélyen tánczolni is fogtak?

— Már az kérem szépen — mondja a Győző — mindenestre a fiatalság lelkesedésétől függ.

— Hát tudja, csakis azért kérdelem, mert én tánczba nem mehetek a szeretőm nélkül, nem bizony.

A mi Blahánénk illetén kedves pajzánkodására Győző barátom, majdnem zavarba jött s alig tudta kinyögni hogy: hisz meghívjuk azt is.

— Jaj édes szentem, nem úgy van az, hijába hivogatták maguk, ha a gazdája nem engedi, sok dolog van most ott, a Villámnak a lába marjult ki, a féderes kis kocsinak a tengelye hasadt meg . . .

Győző barátom iszonyu néma beszédét eszeveszetten értettem meg, tudja a jó Isten hányszor lökött oldalba, a mi — bár előleges megegyezés e néma, de annál inkább kézzel fogható beszéd e passussára köztünk nem történt — körülbelül azt jelenté, hogy az előre programmal megállapított pucketik, köszönések, s más ily külsőségek teljes

mellőzésével „in cariel”-el, magunk után hagyva a rajtunk bámuló esinos kalotaszegi leányzót, ki megjelenésünkkor hivatásánál fogva sepergette dalolva az isteni Blaháné lakosztályát.

„Hajdanában — danában, — így esett meg ez az eset, — voltam Blahánénál s voltaképpen még sem voltam nála; beszéltem hozzá, de ő még sem hallotta; szemlázott kaptam Blaháné azon pár szemétől, a mit egy kalotaszegi leány hordott . . . Oh szent atyám, mit nem tesz a képzelődés, mennyi fatumon viszi a fiatal embert keresztül.

— — — Azt hiszem, hogy e rajtam megtörtént fatumok után megengedhető nekem, hogy ez igénytelen csevegésnek oly nagy hangzása, — irigylésre méltó czímet választottam, már tudniillik: Blaháné és én.

CSABA.

FARSANGI KRÓNKA.

Orvosbál.

(Január 26-ikán.)

Midőn a kolozsvári elite-bálok nyitányát, az orvos-bált kell kottára szednem (bocsánat ez ügyetlen hasonlatért) őszintén megvallva nem kis aggodalom fog el; hisz teljes életemben soh' se irtam én báli referátát s csak most érzem, hogy oly valamire vállalkoztam, a mihez voltaképpen nem értek.

A mai világban mindenüvé szakembert keresnek; s nagyon csalatkozna, ki azt hinné, hogy egy báli referáda megírásához nem szükségeltetik szak-tudomány.

Hisz, édes Istenem, nekem eladhatnának székelly szöttest illuzion gyanánt; megvenném a brasoí posztót plush helyett, s ha a brokátról azt mondanák, hogy az tea-sütemény, láttatlanba azt is elhinném; pedig ezek alapos ismeretere bizonyára szüksége van egy báli tudósítónak.

Hanem referensi lelkiismeretemet megnyugtatom azon kierőszakolt véleményemmel, hogy mostanság csak keresnek szakembert, de nem igen találunk s a felületesség tán soha sem uralkodott anynyira, mint ép a mai világban.

De ne tartsunk tudományos, tehát unalmas izü értekezést; hisz az orvos-bálról van szó, arról pedig akár mi mást inkább el lehet mondani, csak azt nem, hogy unalmas volt; illő tehát, hogy a róla irt referáda se legyen — „altató-dal.”

A bál sikerének érdeme, véleményem szerint, megoszlik a rendező-bizottság, a bál-anyák és a közönség között; s ez érdem jutalma nem is maradt el. A rendező-bizottság ezt megnyeri a bál anyagi hasznában, (300 frt volt a tiszta jövedelem) mert az önzetlen rendezőség a jótékony cél érdekében első sorban ezt tartá szem előtt; a bál-anyák büszkék lehetnek az erkölesi sikerre, minek elérésében, kétségtelen, nekik oroszlán-rész jutott; a közönségnek a jutalmat pedig maga a tánczmulatság nyújtá; mert bizonyára rég nem mulattak oly kedélyesen, mint ép az orvos-bálban.

Kilencz óra után zendültek fel a redout ódon falai között a Rákóczy-induló hangjai, jelentve a bál-anyák megérkezését. A bál-anyai tisztet Zeyk Józsefné grófné (szürke brokát esipkével) és dr. Brandt Józsefné ő nagysága (zöld bársony, rózsaszín tollal) szeretetre méltóan töltötték be; mint védnök br. Bornemisza János szerepelt; bál-orvosok pedig dr. Purjesz Zsigmond és dr. Szöts Emil urak voltak.

A tánczosnék és nem tánczosnék közül a következőket sikerült feljegyeznünk:

Öv. Abrahámné fekete selyem, Barcsay Da-
**

mokosné veres és rózsaszín atlasz csipkével, *Bidsini Sándorné* bordó atlasz, *Dávid Antalné* fekete selyem, *Özv. Fanhgné* fekete selyem. *Dr. Grois Gusztávné* lila brokát, *Gégenbauer Józsefné* fekete atlasz, *Dr. Haller Rudolfné* kék plüs, *Horváth Gyuláné* kék selyem, *Hutflesz Károlyné* krém brokát, *Klein Frigyesné* fekete selyem, *Özv. László Lászlóné* fekete selyem, *Gróf Mikos Árpádné* fekete selyem, *Merza Joachimné* fekete selyem, *Nagy Lajosné* fekete selyem, *Dr. Purjesz Zsigmondné* aranyorszin, atlasz csipkével, *Özv. Gr. Schweinnitzné* fekete selyem. *Özv. Dr. Szabó Józsefné* fekete selyem, *Szöcs Gézné* szürke selyem, *Szongott Gerőné* rózsaszín selyem, *Sikó Kanuthné* barna brokát. *Dr. Szöcs Emilné* lila brokát, *Tisza Lászlóné* lila selyem, *Gr. Thorockayné* fekete selyem, *Vizi Endréné* fekete selyem. Továbbá *Ábrahám Anna* kék, *Biasini Anna* fehér, *Csákány Vilma* fehér, *Dávid Anna* kék, *Ferenczy Laura* fehér, *Fangh Izabella* fehér, *Groisz Helén* fehér, *Gámán Jolán* rózsaszín, *Halmágyi Izabella* fehér, *Klein Róza* rózsaszín, *László Mariska* kék, *Lévi Teréz* fehér, *Gr. Mikos Mária* fehér, *Merza Gizella* kék, *Márk Etelka* fehér, *Gr. Nemes Zsuzsika* rózsaszín, *Nagy Piroska* fehér, *Plekker Pepi* fehér, *Pap Camilla* rózsaszín selyem, *Szongott Pepi* krém, *Sebesi Margit* fehér, *Sikó Róza és Eszter* fehér, *Szöcs Fanni* rózsaszín, *Tisza nővérek* fehér, *Torockay Klára* fehér, *Taufer nővérek* rózsaszín, *Zeyk nővérek* fehér, *Vizi Gizella* veres atlasz ruhákban.

A minden tekintetben sikerült táncmulatságnak a hajnali órák vetettek végett.

IRODALOM és MŰVÉSZET.

Nemzetes Uramék.

(Mácsik a nagy erejű.) Regény. Irta Mikszáth Kálmán. A képeket rajzolza Gyulai László. Budapest 1884. Révai testvérek kiadása. VIII-ad r. 357. l.

A napi irodalom rohamos fejlődése hozzá szoktatta a közönséget az újságvágyhoz; az írókat pedig a gyorsan íráshoz. Ebből természetesen következik, hogy a közönségnek se ideje, se kedve valamely tárgyban elmélyedni, mert számít rá, hogy a következő reggel úgy is újat kap; az író pedig nem tartja érdemesnek tárgyát jól feldolgozni, mert látja, hogy közönsége inkább szereti az újat a jónál — s tudja, hogy szerződése szerint holnapra ismét újat kell írnia, ha csak el nem akarja játszani szerkesztője és az olvasó közönség kegyét. Ime, hogy rontja egymást a közönség és az irodalom, s mint nyeli el a legjobb tehetségeket is a napi sajtó molochja azon ürügy alatt, hogy kenyeret ad nekik! A hivatott elbeszélő p. o. mindennap érzi lelkében az inspirációt; képzelete már ki is szinezte az egyes helyzeteket; a hosszú idő megérlelte a tervet; szóval semmi sem hiányzik egy nagyobb, maradandóbb becsű mű megírásához, csak az idő; ez pedig egészen le van foglalva, mert mihelyt egy szabad percze akad, azonnal tárczát kell írni egyik vagy másik napilap számára. Így cserél szerepet mai íróinknál a valódi lelki kényszer a külső kényszerrel, s a szív által sugallott őszinteség a chablonnal! Hisz költőink, tárczairóink stb. jórésze tehetség helyett csak bizonyos foku ügyességgel rendelkezik, s mégis betudja magát hizelegni a közönség kegyeibe világos bizonyítékul annak, hogy az igazi jó ízlés csakugyan kivesző félben van.

Mikszáth Kálmán hivatottságát már csak az is bizonyítja, hogy ily körülményekkel szemben is megtudta őrizni önállóságát s lelkének üde frissességét. Írói egyéniség azonban csakis jelen regényéből ítélhető meg igazán, mert ez egész mű: lelkének egész tükre, — míg rajzai csak töredékek, lelkének csak széttört tükörda-

rabjai. Meglátszik ugyan ezen is, hogy szerzője inkább otthon van az egyes képek és jelenetek futólagos oda- vetésében, mint egy nagyobb szabású mű megalkotásában; de ezzel szemben oly tulajdonai vannak, melyek mindazok felett előnyt biztosítanak Mikszáth számára, a kik csak e nemből újabb szerencsét próbáltak.

A regénynek két czime van, de véleményünk szerint nem azért, mintha — a mint valamelyik lap megjegyezte — szerzője bizonytalanságban lett volna a regény hőse felől. Ellenkezőleg, a két cím közül a második a regény hőse, az első pedig szerző szándoka, vagy mondhatnók tendenciája felől világosít fel, a mi egyébiránt az alábbiakból tisztábban ki fog tűnni.

Mácsik a „nagy erejű“ Laczkó leányt vesz feleségül, s ez által tagja lesz a vidék legbüszkébb, s számára nézve is a legnagyobb nemesi családjának. A Laczkó-féle irományok között véletlenül ráakad valami documentumokra, melyek szerint a múlt században bizonyos Laczkó András birta egész Békésvármegyét; a családnak maig is joga van hozzá. Nosza nagy mozgás támad az egész családban! A Laczkók, ha eddig büszkék voltak, most igazán azok. Mindeniken meglátszik, hogy valami nagy dolog történt, s a pribolyi köznép nem tudja felfogni, hogy miben török fejüket a „mágnások.“ Végre a nagy Mácsik összegyűjti őket s előadja a nemzeti familiának, hogy a per megnyerésére mindenekelőtt oly pátronus szükséges, még pedig olyan, a ki maga is a családhoz tartozik. De hol van a Laczkó familiában ilyen? . . . Hajdan fényes volt az igaz, de jelenleg csak egyetlen egy tekintetes úr van az egészben, s az is csak esküdt a megyénél. . . Nevelni kell tehát egyet, indítványozza a nagyerejű Mácsik, a kiből majd alispán legyen; s e végből összegyűjti az összes „Laczkó-hadak“-at.

A gyűlésen mindenki saját fiából akarna alispánt neveltetni, azonban Mácsik kegyét a makranczos, de önértetes Laczkó Gábris nyeri meg, a ki a gyűlés folyama alatt is orron koppintotta egy labdával, s a helyett, hogy sirva szánna-bánná, még most is ő áll az erdő felől. Ez az igazi alispánnak termett ember! Meg is választják s a familia e percztől kezdve közköltés- gen neveltetni Pesten.

A Laczkókat azonban nagy csapás éri. Meghal Mácsikné, s félő, hogy Mácsik felhagy a perrel, mert mi sem köti többé a familiához. A szép Barosné el akarja vonni a hatalmas embert a Laczkóktól, s úgy intézi a dolgot, hogy a nagy Mácsik egy szép reggel arra ébred, hogy halálosan szerelmes közös gyámleányokba: Kéry Birikébe. Az eljegyzés is megtörténik, s a Laczkók minden reményökkel felhagytak, midőn Mácsikban felébred a „virtus.“ s feláldozván szerelmét a pernek és családi hagyományoknak: megbizsa a Laczkókat, hogy keressenek számára újból egy Laczkó-leányt. Ezek meg is szerzik számára Laczkó Zsófiát, s ezzel megmentik magoknak főpártfogójukat, ki oly hatalmas lesz, hogy még a főispán is keresi barátságát. A restauracion is a Laczkók túlnyomó szavazata győz s egészen bizonyos, hogy a jövő alkalommal Laczkó Gábris lesz az alispán, mert akkorra már végezni fogja iskoláit.

Gábor azonban Pesten beleszeret egy színésznőbe, s ő maga is színész lesz — s így a családi ábrándoknak vége. A forradalom is kiűt, a Laczkók szétszóródnak, s a nagyerejű Mácsik is megtörik a sok csalódás miatt. Senki sem féli többé, s varázshatalma egészen oda van. Végre ő is a háboruba megy, hol mint nemzetőr-hadnagy esik el. Szemét Laczkó Gábor fogja be, ki szintén katonának állott, s kinek utolsó perezésében Mácsik is megbocsát. A Laczkó pernek pedig egészen vége. Noha Mácsik utolsó szava is az volt, hogy a „pürakta“ összesen harminczkilencz — a forradalom lezajlása után senki sem gondolt többé vele; s a poros iratok a nemesség előjogaival együtt örökre elveszték értelmüket és értéküket. . . .

Mikszáth regénye tehát más szavakkal a nemesség apoteozis. A nagy erejű Mácsik s a Laczkó-hadak egyesítik magokban a magyar kismemesség összes erőneit és hibáit, úgy látszik Mikszáth előtt is ezen cél megvalósítása lebegett regénye írásakor. Rajzaiban is előszeretettel foglalkozik e tárggyal, s kiméretlen gúnynyal ostromozza gyengéiket s egy némely előítélőhez való ragaszkodásukat. Regényeinek különös érdeme azon mesterkéletlen egyszerűség, mely még a mese alkotásában is nyilvánul. Egyszerűen és természetesen foly ez, mint egy igazi mese, s nincsenek benne cselekvényt zavaró episodok, sem erőszakolt bonyodalmak. Alakjairól nem szeret beszélni, be sem mutatja őket, hanem úgy állítja elénk, hogy tetteikből ismerkedünk meg velők, s alkotunk fogalmakat jellemeikről. Leírásait is ez a modor teszi néhol mesteriekké; mint például a Laczkó hadak gyűlése, stb. Mindezen tulajdonok csak az igazi képesség sajátjai, s irodalmunknak érdekében áll, hogy Mikszáthnak ideje legyen nagyobb szabású munkákkal is foglalkozni.

Cs. Gy.

Miket ne olvassunk?

Irta Székely János. Stein János bizománya. Ára: 30 kr.

Miket ne olvassunk? czim alatt 72 lapnyira terjedő füzetet küldtek be szerkesztőségünkhöz. Szerzője: Székely János meleg hangon és nemes pathosszal fakad ki azon botrányos üzelem ellen, melyet a külföldi regények terjesztői a divatlapok gyárai véghez visznek a jobb ízlés és a mi fő: a nemzeti erkölcs ellen. Halmazzal tájja föl jellemző és pikáns ügyességgel kiválasztott példáit azon irodalmi szemétdomb termékeiből vett idézeteket és fájdalmasan kel ki azon bűnös közöny ellen, melyet a jobbak e szabadalmazott erkölcs rontó kompániákkal szemben tanusítanak. Jól mondá valaha Sáni, hogy a becsületes ember gyáva. Az erkölcsi szemérmertlenség himpellereitől tisztességes távolságban tartja magát, de nem bír elég erővel föllépni, hogy a társadalom dobja ki e méltelyt kebeléből; holott ez terjed és a családi élet szentélyeig belopodzik és ártatlan lány sziveket ront vagy mérgez meg. Szerzőt Kosuth felszólalása lelkesíté a felette kényes és erkölcsi bátorságot igénylő vállalatra, hogy szembe nézzen e léha kalmár néppel, mely erkölcsi festéket árul. Olcsón? Dehogy! A colportage nagyon is drága. Szerző bebizonyítja, hogy külföldi termékekre kidobott pénzen mennyi jó magyar könyvet lehetne vásárolni. Székely röpirata eredetileg az „Ellenzék“-ben megjelent cikksorozat külön lenyomata. E sorok írója jó neven veszi szerzőtől, hogy e cikkből egyet-mást, mi nagyon is pikáns volt, kihagyott. Eleget közöl így is bőven. A bőbeszédű lelkészedés árján úszik.

Gyógyszert nem javasol. Nehéz is A jó könyvek szerzői már megindultak a helyes uton, de még igen kevés ama rengeteg árral szemben azon csekély termelés, melyet eddig nyújtottak. Volna szavunk szerző eljárása ellen, melyet a rossz könyvek jegyzékének egybeállításánál tanusít. Ide egy kissé több kritika kellett volna. Vagy mit is mondjak? Általában a kritika, még pedig tekintélyes és nemesak elégedetlen szellemek kritikája, mi a legkönnyebb, kellene ahoz, hogy jól kiválasztassék azon könyvek jegyzéke, miket ne olvassunk.

Szerző kezdeményező! Legkitűnőbb íróink vállalt munkássága, együttes tekintélye és főként olcsó és jó könyvek írása a legjobb fegyver a rossz könyvek ellen. A lelkészek, tanárok, tanítók tehetnek sokat, az írók többet, a társadalom együttes föllépése a legtöb- bet. Szerző e társadalomhoz szól, méltó hang arra, hogy meghallgattassék.

— RD.

A budapesti Szemle

február havi füzetét gr. Keglevich Jánosné Zichy Adél grófnő Naplójáról írott ismertetés nyitja meg (Thalóczy Lajos tollából). A grófnő férjének barsi adminisztrátori életéről mond el sok érdekes, jellemző adatot. Az 1823-iki megyei, 1825-iki és 1832-iki országos mozgalmakra vet világot az erős konservatív érülettel vezetett Napló. Különösen érdekes azon eddig ismeretlen gúnyirat ismertetése, mely az 1725-iki pártokat és alakokat jellemzi. Keglevichné naplója egy művelt, gondolkodó, Metternichben vakon hívő aristocrata-kört tükröz vissza, mint ilyen, érdekes.

E füzet második értekezése: Kont Gyulának az elektromosságról szóló befejező közleménye. Harmadik cikk befejezi Ballagi Aladár értekezését I. Frigyes Vilmos porosz királyról. Ezután Földes Béla népünk életviszonyairól értekezik. E cikkeknek folytatása következik. Pálffy Albert folytatja Anya és grófné című regényét. Ezután Dalnadi Győző Murány vára, Tennyson Pataki című kedves költeményeit találjuk a füzetben. Az őszi műtárlatról szakértő méltatást ír Ampelos. Az Értesítőben Gyulai Pálnak Pulszky Ferencz elleni felszólalásán kívül Jókai: Negyven év visszhangjáról írott éles (valószínűleg Péterffy Jenő tollából credt) kritika foglal helyet.

Munkácsy „Golgothá”-ja.

A nagy festészeti trilog, melynek bonyodalmát alkotó Krisztus Pilatus előtt, meglelte folytatását, a világhírű művész második nagy alkotásában: a Golgothá-ban.

A kép tárgyáról írja Blovitz:

A művész azt a jelenetet festi le, midőn a Megváltó ép kiszenvedett. Az eget fekete felhők borítják s villámok cikáznak rajta keresztül, a távol háttérben pedig Jeruzsálemben a templom kettérepedt fátyola látható. Jézus Krisztus, a halálban sápadtan, kissé előre hajolva, most adta ki lelkét. A czenturió megrettenve roskadt le a kereszt mellé. Mária, az anya, fia lábainál térdelve könnyekben úszik. Magdolna, vállaira omló szétbontott aranyhajával, arcát kezeibe temetve, szintén a kereszt előtt térdel. János fájdalommal eltelve, a másik oldalon áll.

A megrémült sokaság lefelé megy a hegyről. Nehány lovas katona megszegyenülve nézi a történőket. A poroszlók egyikét, durva arcú ember, vállán a létrával és baltával, a tömeg magával sodorja. Nehány zsidó, a rettegéstől megkövültlen mered szemével a keresztre. Az egyik azt bizonygatja, hogy az ítélet szükséges volt; a másik, az idősebbik, komoran, rémülve néz maga elé. Elöl baljóslatu, gonosz nézésű, révedező, kétségbeesett tekintetű ember fut gyorsabban a többenél. Ez Judás! — A kép Párisban husvétkor resz kiállítva külön e célra készített teremben.

A »Times« véleménye szerint ez a festmény egyike a legtökéletesebbeknek azok közül, melyeket sok év óta termeltek, s egyesíti a classicus iskolák összes főnségét, a modern és egyéni jelleggel, mely a 19-ik századot jellemzi. A ki e képet látja és Munkácsyval beszél, azt érzi, a mit Rubens, Murillo és Veronese kortársainak kellett érezniök, midőn a nagy mesterekkel társalagtak, kik hivatalosan voltak kiküzdeni az utókor bámulatát. A »Krisztus a Golgothán« még azon kifogásokra sem fog jogot szolgáltatni, melyek mérsékelték volt az általános csodálatot a »Krisztus Pilatus előtt« irányában.

Carmen Sylva.

„Meine Ruh“ cz. új kötetéből*)

A tavaszi dalokból.

Könyörtelenség.

Bősz a tavasz, könyörtelen,
Győztesként zúzni vágyik,
A föld ölén szétszórja lenn
Alig adott virágit.

Vadul mind visszakéri azt,
Mit pazar kézzel osztott,
Pompát leront, s kéjt és vigaszt,
Hány élet fát lefosztott!

Mit sem kimél, nincs nála mód
Adásban és vevésben,
Tréfál, ha sir, kaczajja mord,
Tékozló mindenében.

Es gondtalan fecsérli szét,
Szitón a lángba fujva,
A szerelem tüzét, hevét...
S nevet megittasulva.

Hamupipőke.

Óh bár lehetnék koldus én:
Mint egy király, ad a tavasz; —
Óh bár lehetnék lányka én:
Tavasz kéröm, királyi az.

Mesékben a királyfi ő,
Virág szekérben érkezik
S a földre le keresni jó
A legszebb lányt, ki itt lakik.

Im, sutban áll a drága kincs,
Szorgoskodik könyezve ott,
Czipője ünneplője nincs,
Sohajt, mert lát künn fényt, napot.

Felismeri őt léptein, —
Látta álmán, későn, korán...
Keze remeg, kezébe im...
„Te szerelem, te vagy arám!”

Az őszi dalokból.

Őszi gondolatok.

Oh nyílnak még szivemben
Virágok, csodaszépek,
Visszhangban él fejemben
Sokhang, csengő ének.

De fürteimen immár
Friss dér ezüstje fénylik,
S alatta őszi ködként
Egy emlékráj zúg végig.

A nyári nap sugára
A fagyot elkerülte,
De csöndben érik, érik,
Mi fősarjadt körülte.

—Z—Y.

*) A királyi költőnőtől, Carmen Sylvától, mely név alatt tudvalevőleg Erzsébet román királynő gazdagitá már többnemű értékes irodalmi termékekkel a német irodalmat, legujabban egy nagy kötet költemény jelent meg, „Meine Ruh“ czim alatt. E kötetből tudunkkal még nem volt közzölve mutatvány, s így lapunk siet itt három kis lyrai költeményt közre adni.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1884. február 2.

— KOLOZSVÁRNAK EGY NEMES, SZÉP ALAKJA TÚNT LE a múlt hó 28-án reggeli 2 órakor Báró Jósika Lajosné, sz. Bethlen Adél grófnő, e jótékonyságáról, szépségéről, művelt, finom lelkéről ez országrész előtt messze ismert úrnő, régi idült bajában végre befejezte szenvedéseit. Ajtaja a szegény előtt tárva volt, szíve a jótékonyság előtt nyitva; lelke, agya: a nemes gondolatnak nyitott állandó lakhelyet. Ő, kit egy eléggő hiteles adoma szerint, olasz földi útjában egy festő, mint Madonának vett mintaképül, a női jóság hervadhatatlan szépségét igyekvők megszerezni. A városi jótékony nőegyletnek mindenkor áldozatkész elnöke volt, s az adakozók sorában neve első helyen állt. De nemcsak a nyilvánosság előtt, titokban is tett sok jót. Házi szegényei voltak; hosszú lajstroma volt, s kit érdemesnek tartott reá, annak rendes segélyt tüzött ki s minden léhen hosszú sora a szegényeknek járt fel a főtéri palotába átvenni adományát. Az ő ajtajától kérő soha se távozott el segély nélkül. Néhai dr. Pataky Dániel, erdélyi protomedicus segítségével a szegények számára 3000 frtos alapot gyűjtött, melyből a városi szegények ingyen kaptak gyógyszert, s ez alapot haláláig ő kezelte. De e mellett szerény volt, hállálkodásra nem vágyott, jóságát nem kürtölte ki, s legtöbbször titokban segélyezte a szűkölködőket. Semmi sem jellemzi jobban szívének e gyöngéd vonását, mint az, hogy még családjának tagjai sem tudták soha házi szegénye és pártfogoltja volt. A grófnő 59 évet élt, melyből 38 évet töltött b. Jósika Lajossal boldog házasságban. B. Jósika Lajossal kötött házasságából született gyermekei b. Jósika Sámuel a jelenlegi alispánjelölt, b. Jósika Rózsalia, férjezett b. Bornemisza Tivadarné, b. Jósika Gábor huszár-főhadnagy, b. Jósika Lajos és b. Jósika Eliz. Temetésén maga az erdélyi katolikus püspök Lőnhardt Ferencz végzé a szertartást fényes segédlettel. Kolozsvár, sőt a vidék összes aristokrátiája, társadalmának színe-java ott volt... De a küldött koszorukat a család könyein kívül a szegények könye is áztatá, pedig e fény a legdrágább gyöngy e földi életben. — Áldás poraira!

— EGY NEMES LELKŰ NŐ hunyta le örök álmorra szeméit a múlt hó 25-én. Özv. Kónya Sándorné sz. Kájca Rózsalia, a Mária Valeria árvaházi egyelet alapító tagja, ez egylethez való ragaszkodását végrendeletével is bebizonyítá, halála utánra is soha el nem muló időkre. Ugyanis összes birtokát ez egyletnek hagyományozta a végrendeletben megjelölt feltételek mellett. E nőnek tragikus sorsát a jótékonyság enyhe fénye világítja meg az emberek emlékezetében. Rendre veszté el mind négy gyermekét. Magyarókeréken, ez elszigetelt kis fészkekben egymaga volt kénytelen daczolni a sors sűrű csapásaival. Még özvegységén is mindvégig kísérte az a hosszú-hosszu szenvedés emléke, melyet súlyosan beteg férje oldalán kellett hihetetlen lélekerővel kibírnia. Emlékét a gyermekeitől megfosztott nőnek messzi nemzedékek árvái fogják áldani. A jótékonyság e forrása fájdalomtól megkövült kebelből fakadott. Legyen áldott emlékezte!

— BLANA LUIZA asszony valószínűleg szerepelni fog városunkban a martius 15-iki nemzeti ünnepélyen. E tárgyban a bizottság elnökének azt válaszolta a művésznő férje, Splényi báró, hogy február végéig nem adhat biztos választ, de reméli, hogy a fellépés nem marad el.

— HEGEDŰS ISTVÁNNAK »A költő leánya« című drámai költeményét, mint az »Ellenzék« értesül, előadja színházunk. A mű már szerepeze is van; Aiszkhylaszt E. Kovács Gyula, Theoriszt Szacsvainé asszony, Szofokleszt Szacsvai és a hírnököt Lubinszky adja. Az előadásra, úgy hisszük, nem soká kell várunk.

— NEMZETI SZÍNHÁZ. Január 26-án került először színre Berczik Árpád jónevű vigjátékirónk »Nézd meg az anyját, vedd el a leányát« című legujabb vigjátéka. Már a címéből lehet némi következtetést vonni a darab meséjére; ugyanis előre gyanítjuk, hogy egy házassulandó fiatal embernek adatik tanácsul a czimben foglalt közmondás. Különb az egész darab e közmondás igazságának comicaí érvel való bizonyítgatására szoritkozik, melynek elérésére egy nagyon is egyszerű mese van felhasználva. A darabról részletesebben írni lapunk szűk tere nem engedi, s így elégnek tart-

juk konstatálni, hogy a darab hatást tett, mit leginkább az ügyes szinpadai jelenetelés szellemes nyelvi főképp színészeink kitűnő játékának tulajdonítható. A darabot január 27- és 29-én elég szép számu közönség előtt ismételték.

— EZER FORINT. Ennyi az összeg, melyet Kolozsvár város megadni hajlandó a nemzeti színház segélyére. Jelen szűk pénzügyi viszonyai közt ez összeggel szép áldozatkésztséget tanusít.

— A KISFALUDY TÁRSASÁG zsufolt teremben tartotta meg január havi rendes ülését. Beöthy Zs. jelentése után, hogy a Molière fordítás tökéletes s azt Szász K. Moliéréről írott könyve fogja betetézni, Bartók Lajos olvasott föl egy verset székfoglalóul, utána Ábrányi Kornél egy részlete következett a Teleki díjat nyert Féltékeny orvos című vígjátékából. Szász Károly három verset olvasott fel Zichy Géza gróftól, végül Szathmáry Károly hasonlóképp verset Regé a tündér királyról czimvel.

— JÓKAI ÉS A GERUNDIUM. A Jókai-pár debreczeni időzése alatt megnézte a collegiumot is, melyről oly sok szépet irt a nagy regényíró. A könyvtárban megmutatták Jókainak az immár ott elhelyezett »gerundium«-ot, mázsás tűzoltói nagy botot, a melylyel a debreczeni diákság egykori tűzoltósága a palánkokat döntögette; az »incendium«-ot kiáltva a tűzhöz szaladó diák csapat élén a »nagybotos« forgatván azt izmos karokkal. Jókai legtöbb debreczeni tárgy elbeszélésében szerepel a »gerundium« s most Megyaszi Gyula, az utolsó nagybotosok egyike, hatalmasan megforgatta a rengeteg buzogányt, megénekölje tisztelőre. A debreczeni diákság tűzoltó-csapatá szűzados főnállás után a hevenes években oszlott fel.

— JÓZSEF FŐHERCZEG, MINT MAGYAR NYELVÉSZ. József főherczeg Rákossy Sándor egyetemi tanárhoz Alcsútról mult év november 16-án levelet intézett, melyben jelét adja, mennyire érdeklődik a magyar nyelv tisztasága és épsége iránt és hogy mily tős gyökeresen bírja a magyar nyelvet. Ez érdekes levélből közöljük a következőket: „A minap az itt alakult tűzoltóknak egy rövid szabályzatot irtam, és midőn átnézés végett a kefelenyomatát kézhez vettem, olyan helyesírási és nyelvtani hibákat találtam, melyek nem tőlem származának, de a melyek már is általánosan elfogadottak szegény irodalmunkban. Ez a kis munkám pedig a nép embereinek van írva; azok pedig helyesebben bírnák a nyelvet, mint a szedők. Nem mulaszthatom el ama hibák egyikét közölni, mivel általános. Így irtam: „önkéntes tűzoltók“, visszajött, mint „önkénytes.“ A magyar pedig ezt az utóbbi fogalmat nem igen szereti és figyelmeztettem is az illető vállalkozót, hogy „önkénytes“ egészen mást jelent, mint „önkényes“, s hogy a „t“ az elsőbe (önkény-t-es) csak bele tévedhetett.“

— A „HUNYADI LÁSZLÓ“-OPERA negyven éves jubileuma a napokban tartott meg a budapesti nemzeti színházban. Először 1844. január 27-én adták ugyanolyan sikerrel, mint a minőben e nagy magyar dalmí aztán négy decenniumon át folyton részesült. Nagyrődemű szerzőjét: Erkel Ferenczet tegnap sűrűn tapsolta a közönség, maga ült a karnagyi széken s az ouverture után kétszer kellett magát meghajtania, az első felvonás után pedig többször kihívták. Óvációk tárgya volt Wiltné asszony is, kinek Szilágyi Erzsébet, e tisztas anyaszerep, ugyszólván az egyetlen alakja, a melyet anachronizmus nélkül ábrázolhat. Tegnap a szem nem mondott ellent a fül elragadtatásának. A mi pedig gyakran megtörténik a Wiltné asszony fölléptein; például mikor az alakra, korra egyaránt már nem idylli művésznő, mint Elza a Zefirekkel cseveg. Ilyenkor nagyon kell visszakívánnunk Turola k. a. -t, a kiben az énekművészet és a drámai ábrázolás képessége egyensúlyban van.

— JÓZSEF CSÁSZÁR DEBRECZENBEN. Jókai beszéli a »Nemzet«-ben: A debreczeni collegium könyvtárában látható egy ritka könyv, mely Calvin hitvallásának eredeti incunabulum példánya. A belső czimlapra fel van írva az emlékezetes mondat, miszerint ezt a könyvet József császár, a debreczeni collegiumot meglátogatva, saját kívánatára kerestette elő és abban olvasgatott. Ez alkalommal az uralkodót fogadó szuperintendens így szólítja meg a császárt, ki megkoronázott magyar király nem volt: »Humanissime caesar!« A »humanissime« titulus egyuttal a diákok megszólítása, a kik a »humaniorákat« frekventálják: tehát ezért! A császár megszólításának azonban az volt a jelentése: »legemberségesebb«: tehát azért! József császár azt felelte rá, hogy valóban ezt a czimzést tartja magára nézve

legmegtisztelőbbnek. Az általa kívánt Calvin könyvét valahonnan a porból, a legalsó könyvek közül húzták elő. A császár azt kérdezte, miért van az oda eldugva? A szuperintendens feltalálta magát s azt felelte: »Azért, mert ez a mi vallásunknak az alapja, tehát legalul kell neki lenni.« A császár meg volt a válaszal elégedve. Azonban más valami is volt még ott a collegiumban eldugva. Egy zárdájából megszökött szerzetes, a ki beállt Debreczenben theologus diáknak, s a kit a papok reclamáltak. József császár haragos tekintettel fordult a szuperintendenshez s azt mondta neki: »Mit tenne ön azon esetben, ha ön volna a császár s önnek kellene az ilyen vétséget megbüntetni?« — »Humanissime caesar!« mondá erre a szuperintendens, »engem nem neveltek úgy, hogy császár indulatokat tulajdoníthattam volna el, annál fogva ezt nem is tudom elképzelni.« A császár elmosolyodott a válaszra, helyesnek találta s nem kutatta tovább a szökött barát dolgát. Vigye az ördög, legyen hát belőle kálvinista pap!«

— MOLNÁR ALADÁR emlékéért megható beszédben örökíté meg az Akademia mult hétfői gyűlésén Tanárky Gedeon. Molnár, mint a democrat érzés és gondolkodás, a munkás hazafiasság és nemes emberiségben nyilvánuló cultura emberét, mint megújuló Magyarország egyik igaz bajnokát tünteté föl. Az egykori kiváltságos osztálynak nyiltan megmondja, hogy ne ábrándozzanak vissza a multba; könnyen, munka nélkül élni ne kívánjanak, a hivatalokat és közpályát csak fényéért és hasznaiért ne ambialják, mert az új idő jel-szava: munka. Molnár ez eszmének volt megtestesülése. Ő munkás tevékenységét az átalakítás nagy küzdelmei közt érvényesíté. E beszéd kiemelte, hogy az előkelő világ salonja sem egészen magyar. E tekintetben azonban Tanárky előtt a budapesti viszonyok lehettek mérvadóak.

— JÓKAI JELENLEG egy vig opera szövegén dolgozik, melynek zenéjét Strausz János fogja megírni. Strausz, mint a „N. Fr. Presse“ írja, legutóbbi budapesti időzése alatt meglátogatta Jókait, ki maga vázolat előtte szövegét, mely ép oly eredetinek, mint szingazdagnak ígérkezik. Azóta Jókai műve már nagyjában elkészült. Schnitzer Ignác, ki a darabot fogja németre átdolgozni, már néhány napja Budapesten van a kéziratok átvétele végett. A mű vig opera lesz s valószínűleg egyszerre fogják adni Bécs és Pest operái. A szövegkönyv czime: „A cigánybáró“ s három felvonása közül kettő Magyarországon, egy Bécsben játszik. A mese Mária Terézia idejében történik és egy történeti adomán alapszik. Ha a „Cigánybáró“ a vig opera feltételeinek megfelel, akkor a nagy operában fog színré kerülni.

— VIKTOR HUGÓ AZ ELEVENBONCZOLÁS ELLEN. A francia viviszkezio elleni társulat mult szombaton közgyűlést tartott. Az elnök a tiszteletbeli elnökhöz, Victor Hugóhoz azt a kérést intézte írásban, hogy a társulat számára küldjön néhány bátorító szót, »melyek többet fognak használni az ügynek, mint minden más erőlködés.« Az ősz mester ezt válaszolta:

Uram! Levele jelentős, mert ékesen szóló. Hirdesse ön véleményét e komoly ügy fölül; az az enyém is. 1884. jan. 21. Victor Hugo.

A társulat erre tiszteletbeli elnökének meleg köszönetet mondott a »hatalmas támogatásért«, melyet e levél képez.

— A BUDAPESTI NEMZETI KASZINÓ a napokban tartotta meg évi közgyűlését, melyen a tagok szokatlan érdeklődéssel, szokatlan számmal jelentek meg. Négy miniszter is volt a fényes, nagy társaságban: Tisza Kálmán, Trefort Ágoston, Szapáry Gyula gróf és Széchenyi Pál gróf. Az elnöki széklet Károlyi István gróf indítványára, közfelkiáltás által hivatta Szilágyi József foglalta el, mire a tagok beadták szavazataikat a választmány tagjaira és a bizottságokra. Ezután a választmányának az alapszabályok 16., 37. és 52. §§-nak megváltoztatása iránti javaslatai tárgyalattak. E szakaszok szerint eddig valamely tag kizárásához tizenkét tag által aláírt indítvány betérjesztése s a védelem meghallgatása után harmincz választmányi tag kétharmad szótöbbsége kívántatott meg. A javasolt módosítás abban áll, hogy a három igazgató egyhangu határozata s a választmányi tagok szervezetének abszolút többsége mellett lehető legyen a kizárás, de ne lehessen panaszt tenni, ha az igazgatók azt egyhangulag helyesnek nem találták, s hogy most minden egyes tag fellépheten panaszosként,

a mi eddig nem volt megengedve. Tisza Kálmán miniszterelnök javaslatot nyújtott be, hogy az esetben, ha a panaszost az igazgatók elutasítják, annak joga van az öszválasztmányhoz fellebbezni. Ez indítványt elfogadták. Perczel Béla hosszabb beszédben kifejté, hogy a most szokásos kétharmad szótöbbségben több biztosítékot talál, mint a javasolt módosításban. Gróf Apponyi Albert és Somssich Pál a miniszterelnök elfogadott javaslata által a helyzetet egész másnak találják s most már szintén a kétharmad többséget kívánják. Hosszabb vita után, melyben Tisza Kálmán és gróf Andrássy Gyula vettek részt, a választmány javaslatai, néhány gr. Andrássy Aladár és Tisza István által ajánlott, stylaris módosítással nagy többséggel elfogadtattak. A tárgyalás további tárgyát képezték a játékadósságok befizetésére vonatkozó körülmények. Ez adósságok nyolcz nap alatt különbeni kizárás terhe mellett az ügyvezető igazgatóknál fedezendő. Végre a szokásos Széchenyilakoma határnapjau február 10-két tüzték ki s ünnepi szónoknak báró Radván szky Bélát választották meg. A beadott szavazatok megszámlálása még késő éjjel is folyt, sőt tartott egész másnap estig. Az eredmény később fog kihirdettetni, s minden valószínűség szerint gróf Andrássy Gyula, gróf Károlyi István és gróf Desseffy Aurél fognak újra megválasztatni az igazgató-ságba.

— TRAGÉDIA. Közlebről egy este a népszínház közelében egy tisztességesen öltözött öreg nőt találtak a földön eszméletlen állapotban s bevitték a Rókus-kórházba, hol magához térve, Ilava, szül. Schmiéd Kati 67 éves özvegy színésznőnek vallotta magát. E néven azonban aligha fogják őt ismerni, mert a szinpadon, mint Blumné játszott. Atyja, Schmiéd Sándor még 48 előtt igazgatója volt a régi pesti német színháznak (rotunda), majd a budai várszínháznak s végül az arenának s leánya: Blumné akkoriban kedvelt divája volt a közönségnek. Férje: Hava Eduard, kivel Ujvidéken kelt egybe, szintén jeles színész volt s mint szinigazgató működött Temesvárott, Kolozsvárott és Szebenben. A nő szülei Erdélyben haltak el, férje pedig csak két év előtt hunyt el a barak-kórházban. Férje halála által a nő utolsó támaszát vesztette el, mert sem férjének budapesti rokonai, sem saját testvéröccse, ki jelenleg Bécsnek egyik legjelesebb színésze, nem segítették őt semmivel. Ezen a szegény elhagyott öreg színésznő a elbúsulva, pálinkaivásnak adta magát s fokról-fokra annyira sülyedt, hogy — mint az orvosi vizsgálat konstatálta — ezuttal is a pálinkaivás következtében, mint alkoholmérgezett, roskadt össze az utcán. A kórházban még lakását sem tudta s csak annyit mondott, hogy Budán szokott tartózkodni.

— TŰZ EGY FESTŐ LAKÁSÁN. Makart ismert bécsi festő lakásán tűz támadt, mely sok kárt okozott, daczára annak, hogy sikerült azt csakhamar eloltani. A kárt Makart 6000 frtra becsüli. Még szerencse, hogy sikerült a tüzet lokalizálni és elfojtani, mert könnyen meggyuladhatott volna a lakással szemközti műterem, mely igen sok értékes tárgyat tartalmaz. Ez alkalomból nem lesz érdektelen Makart legújabb műveit ismertetnünk, melyek oly közel voltak a megsemmisüléshez. A műteremben már félig készen áll egy óriási festmény. A kép pendantja Makart ismert festményének, a Nyárnak, s a tavasz tünteti fel. Egy déli eszményi tájkép, meztelen szárnyas alakokkal s Ámorral. Főalakja egy szingazdag öltözött ifju, a ki villámló szeméit egy patak mellett térdelő nőre irányozza. A művész egy másik, hasonló genrei festményen is dolgozik. Magas szőke leányalak áll a kép előterén, a ki kezét keblére kulesolja. Makart másik műtermében, melyben a művész műépítési vázlatait szokta elhelyezni, már befejezéshez közel áll három nagy kép, gót épületek, gazdag ornamentikával.

TARTALOM: A kolozsvári társadalom. Hegedűs István. — Láda! Kérnek. Jösz-e? Jókai Mór. — Rosz idők. Medgyes Lajos. — Szinte feláldozták. Sári Lászlóné. — Kandalló mellett. Tolnai Andor. — Cenci Beatrice. — Börtönben. B. J. — Blaháné és . . . én. Csaba. — Farsangi krónika. Orvosbál. — Irodalom: Nemzetes uraimék. Cs. Gy. — Miket ne olvassunk. rd. — A Budapesti Szemle. — Munkácsy Golgothá-já. — Carmen Sylvia. — z — y. Különfélék. — Tárcza: Divatos hiúságok. Gyarmathy Zsigáné. — Czakó Zsigmond életéhez. H. J.